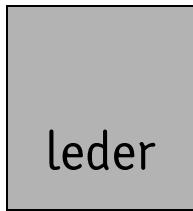

LEDER	Trafficking vår tids slavehandel <i>Av Eystein Elde</i>	s. 2
NNK - MAGASIN	(U) menneskelig handel . . . . . <i>Av Kristin Rannem</i>	s. 5
	Frivillighet og tvang i prostitusjon og menneskehandel s. 9 <i>Av Guri Tyldum</i>	
	Profitt på Kristi Kropp. Trafficking som overgrep mot menneskenes gudbilledlighet . . . . . <i>Av Ådne Njå</i>	s. 12
NNK-INNSPILL	En kirke for de tålmodige Refleksjoner etter lesing av boka "Moderne Prester" av Paul Lee - Salvesen . . . . . <i>Av Øystein Dahle Kraft</i>	s. 19
GUDSTJENESTE- FORBEREDELSE	Juleaften 24. desember . . . . . <i>Av Lise Martinussen</i>	s. 25
	Julenatt/ottesang 24 - 25 desember . . . . . <i>Av Signe Fyn</i>	s. 27
	Juledag 25 desember . . . . . <i>Av Snorre Bjerkholt</i>	s. 30
	2 juledag (Stefanusdagen) 26 desember . . . . . <i>Av Anne Borchgrevink Persen</i>	s. 33
	Nyttårsaften 31 desember . . . . . <i>Av Mangnar Elde</i>	s. 35
	Nyttårsdag (Jesu navnedag) 1 januar . . . . . <i>Av Martin Ravndal Hauge</i>	s. 37
	Kristi åpenbaringsdag 8. januar . . . . . <i>Av Ingebrig特 Røen</i>	s. 40
	1. Søndag etter Kristi åp. dag . . . . . <i>Av Elisabeth Tveito Johnsen</i>	s. 44
	2. Søndag etter Kristi åp. dag . . . . . <i>Av Ingemar Thorin</i>	s. 46
BOKMELDINGER	POSITIV stempling, seksualitet hiv og aids . . . . . <i>Omtalt av Hans Stifoss-Hanssen</i>	s. 50

leder

Trafficking vår tids slavehandel

Trafficking er et stort og voksende menneskerettighetsproblem og den kanskje mest kyniske av alle former for organisert kriminalitet. Over hundretusen kvinner og barn er til enhver tid berørt. At trafficking og mishandling av kvinner er et alvorlig globalt problem kom tydelig fram under TV-aksjonen 2005, «Drømmefanger».

Blant dem er det vårt kollektive medmenneske som lider: i hver enkelt tilfelle og hver gang utnyttelsen, torturen og frihetsberøvelsen skjer, så berører det oss alle. De former for slavehandel som offisielt ble avskaffet for 150 år siden, har gjenoppstått med full tyngde og ondskap. Trafficking er vår tids slavehandel.

FNs konvensjon om grenseoverskridende kriminalitet og den tilhørende Palermoprotokollen definerer menneskehandel som ved hjelp av vold, trusler, misbruk av en sårbar situasjon eller ved annen utilbørlig adferd å utnytte mennesker til prostitution eller andre former for seksuell utnytting, tvangsarbeid, krigstjeneste i fremmede land og til og med fjerning av kroppsorganer.

Menneskehandel regnes nå som den tredje største formen for illegal økonomisk virksomhet i verden. Det er en milliardindustri som bare overgås av handel med illegale våpen og narkotika. Noen forskere hevder at menneskehandel er i ferd med å gå forbi narkotika handel og bli den nest største illegale virksomheten.

De åpne grensene, profesjonell kriminalitet og hvitvasking av penger gjennom lovlige forretningsvirksomhet, gjør det mulig for nettverkene å operere internasjonalt. Den skjulte fienden er sofistikerte og tilpasningsdyktige i sitt arbeid. Virkeligheten bak alle ofrene og årsakene til at de blir til en salgsvarer er sammensatt.

Omfanget er enormt. Trafficking tærer på og destruerer så ufattelig mange mennesker. De fleste av dem er barn og kvinner. Tanken har ofte slått meg at fienden er skjult. Det vi ser er bare ofrene i sin lidelse.

I dette nummeret så har vi forsøkt og løfte fram flere sider ved traffickingproblematikken. Forskeren Guri Tyldum skriver i sin artikkel at definisjonene på hva som kvalifiserer tilfeller for å være menneskehandel varierer innenfor vår norske kontekst. Operasjon Dagsverks leder Kristin Rannem viser at ungdommer har perspektiver på vår verden. Dette betyr bevisstgjøring, oppmerksamhet og motstand til en ond akse som helst vil bedrive sin sirkel uberørt, usett og i det stille. Ådne Njå beskriver trafficking som vår tids storstilte angrep mot menneskeverdet. Når mennesker blir utsatt for salg, kjøp, voldtekts og frihetsberøvelse så er dette ikke bare et overgrep mot alle tenkelige norske og internasjonale lover: det er et anngrep mot menneskets menneskelighet som Guds skapning og avbilde.

Av Eystein Elde

(U) Menneskelig handel

Av Kristin Rannem

Hvor mye er egentlig et menneske verdt? 100 dollar? 1000 dollar? 10 000 dollar? Det er vanskelig å forstå at noen kan sette en prislapp på et menneske. Sette pris på menneske i kroner og øre? Det er utenkelig. Mennesker er jo ikke varer! Men i vår verden er menneskehandel et knusende faktum.

I år går årets OD (oprasjon dagsverk) pengene til å bekjempe menneskehandel i Brasil. Ungdommer blir solgt som om de var en vare, enten for å jobbe som slaver på en fabrikk eller rett og slett som sexslaver. FN (Forente Nasjoner) regner med at over 4 millioner mennesker er utsatt for menneskehandel i dag. Bare i Europa regner man med at flere hundre tusen mennesker er ofre for en slik handel.

Det er fattige mennesker, og spesielt kvinner og barn som er mest utsatt for menneskehandel. Unge mennesker blir solgt til prostitusjon på bordeller og tvangssarbeid i fabrikker uten lønn. Barn blir solgt og tvenget til å tigge for gjengen i storbyer. Fattige mennesker blir lurt til til å

fjerne indre organer som selges videre til sykehus i rike land.

Det er flere grunner til at disse gruppene er særlig utsatt. De som kommer fra den fattige delen av befolkningen har gjerne lite utdanning og lite kunnskap om menneskehandel. I tillegg vil de nesten alltid være på jakt etter en jobb, det gjelder også barn og unge, fordi de er nødt til å tjene penger for å skaffe seg mat.

Ved å lokke med falske løfter om arbeid, høy inntekt, utdanning og et bedre liv, lurer menneskehandlerne fattige mennesker til å bli med til storbyene. De som blir handlet med vet ikke at trusler, voldtekt, tortur og frarøvet frihet til å bestemme over seg selv og sin egen kropp er det som venter dem. Ofrene blir tvenget til å jobbe lange dager med lite eller ingen lønn.

Fra tidligere har du kanskje hørt om trekanthandelen, en handelsrute som gikk over Atlanterhavet fra USA via Storbritannia til Afrika og tilbake igjen. I Afrika tok

sjøfarerne med seg slaver for å selge dem i USA. Menneskene var blitt varer. Verdi-fulle varer riktig nok, for transporten var dyr og det var vanskelig å få tak i dem. I den gamle slavetiden betalte storbonden mye for en slave. Slaven måtte derfor behandles relativt bra, i hvert fall slik at han overlevde og kunne arbeide effektivt. I dag trenger ikke menneskehandlerene ta vare på de som blir solgt. De kan alltid skaffe seg en ny slave.

Det finnes over en milliard fattige mennesker i verden i dag, mennesker som drømmer om et bedre liv. De kan se det rike vesten både på tv og på turister som kommer til hjemlandet. De vet hvor godt vi har det, og ønsker seg naturlig nok det samme. De drømmer om et bedre liv, og mange av dem trenger bare løfte blikket bort fra slummen der de bor, for å se at det er mulig. Skyskrapere, neonlys og reklameskilt forteller sitt om at drømmen lever side om side med fattigdommen. På fjernsynet viser såpeseriene hvordan livet er for de rike, i Brasil eller andre land. Det er ikke rart mange blir lokket til å dra. Så lenge verken ungdom, foreldre eller andre rundt dem er klar over at de som tilbyr å ordne jobb og reise i virkeligheten ønsker å selge dem, blir det enkelt for menneskehandlerne å fortsette virksomheten.

Det er drømmen om et bedre liv som får mennesker til å ta sjanser de aldri skulle tatt. Noen lykkes, men mesteparten forblir i fattigdom eller blir utnyttet av den vestlige verden. Noen blir til og med kjøpt og betalt, uten at de selv ser noe til pengene. I 2002 var slagordet til Operasjon Dagsverk "Ungdom Uansett". Med det menes det at ungdom er ungdom uansett hvor de

kommer fra. Det er ungdom på vår egen alder det handler om, ungdom som i utgangspunktet er helt like som oss, men som er vokst opp i en annen del av verden der muligheten for å få utdannelse og en god jobb er veldig liten.

Dessuten er det vår foreldregenerasjon som kjøper sex, og det er vi som er så opptatt av å få tak i billige klær at vi aksepterer at bransjen gjør hva som helst, så lenge vi slipper unna med klær for en billig penge. Vi her i rike vesten er med på å holde hjulene i gang. Menneskehandel er et globalt problem, og det finnes over hele verden. Derfor får elevene føle årets tema nærmere på kroppen, ikke bare som et tema i et land langt borte. Vi ønsker å fortelle dem at "Deres handlinger får konsekvenser."

Vi er ungdom som nekter å godta en verden der fattige mennesker gjøres til de rikes slaver, en verden der de rike bestemmer og de fattige betaler. Det er ikke sant at ungdom er giddelause og ikke bryr seg. Den 27. oktober var rundt 120 000 ungdommer ute og jobbet én dag fordi de ikke vil akseptere at mennesker som oss selv blir kjøpt og solgt som fisker i en fiskebutikk.

Det er ikke mulig å redde hele verden ved å jobbe én dag, men vi kan forandre litt. Kunnskap og engasjement kan derimot redde verden. Problemet i dag er at ungdom bombarderes med informasjon gjennom tv, radio og andre medier. Det er ikke det at vi ikke vet, men det er vanskelig å forstå og vanskelig å vite hva man skal gjøre. Det er viktig at alle norske ungdommer skal få muligheten til å få nok kunnskap til å ta

bevisste valg og forstå den verden vi lever i. Da først kan man ta ansvar, da først kan vi redde verden.

Hva er vel ungdom uten noe å kjempe for?
 Å være ung er å tro på at alt kan forandres,
 å at tro på at VI har makt til å gjøre det!

*Kristin Rannem er leder i Oprasjon
 dagsverk.*

E-post: kristin@od.no

Studieopphold Norway House Luther Seminary

SØKNAD OM OPPHOLD for 2006

Kompetanserådet, bestående av representanter fra Presteforeningen, De teologiske fakultetene og Det praktisk-teologiske seminar har til formål å tilby oppholdsmuligheter ved Norway House, Luther Seminary, (Minnesota, USA).

Opphold ved Norway House er gratis for studier og videreutdanning. Tilbudet gjelder prester, teologiske lærere, forskere og andre søker med tilknytning til Den norske kirke.

Norway House er sentralt plassert på området til Luther Seminary i St. Paul, USAs største lutherske teologiske fakultet. Seminaret har betydelig faglig kompetanse og et bredt tilbud (både grunnutdanning og etter-/videreutdanning). Seminaret har nært tilknytning til norsk kirkeliv i en årrække. Norway House er et eget hus med 4 hybler (hvorav 3 er dobbeltrom). Huset har alle nødvendige faciliter (utstyrt kjøkken, vaskemaskin og sengetøy).

Komiteen for Norway House (Kompetanserådet) inviterer med dette til å søke opphold ved Norway House. Søkere med studie- eller etterutdanningsprosjekter med studiepermisjon vil bli prioritert ved tildeling. Det er for tiden god kapasitet for perioden 2006.

Det benyttes standard søknadsskjema for opphold ved Norway House. Søknadsskjema fås ved henvendelse til Det praktisk-teologiske seminar, som har sekretariatsfunksjonen for komiteen. Telefon 22 85 03 10, telefaks 22 85 03 01, epost: praktikum@teologi.uio.no.

Søknaden sendes på eget skjema direkte til:
 Det praktisk-teologiske seminar
 Postboks 1075 Blindern
 0316 Oslo

Nærmere opplysninger fås ved oppslag på <http://www.tf.uio.no/praktikum/norwayhouse/index.html>
 eller ved henvendelse til kontorsjef Ola Døhl, tlf. 22850311

magasin

Frivillighet og tvang i prostitusjon og menneskehandel

Av Guri Tyldum

Det har i løpet av de siste tre årene vært en ganske kraftig endring i hvordan menneskehandel fremstilles i media og andre steder. Tidligere var det sterkt fokus på tvangsprostitusjon, og ordet ”sex-slave” var hyppig brukt. I dag er bildet noe mer nyansert, og en større og mer sammensatt gruppe individer fremstilles som ofre. Likevel er det en lang vei å gå før vi har en enhetlig og virkelighetsnær forståelse av hva vi egentlig mener med menneskehandel.

Problemet er som følger: Alle er enige om de ekstreme og grove sakene der kvinner med grov tvang blir tvinnet til å selge sex etter vold og trusler, og blir fratatt pengene sine. Uklarhetene oppstår ved tilfeller hvor

det ikke nødvendigvis er snakk om en eksplisitt og uttalt tvang fra overgriperens side, men om andre mer indirekte former for tvang; for eksempel manipulasjon, forledelse og utnytting av en sårbar situasjon eller maktposisjon, som i følge internasjonale konvensjoner skal faller innenfor menneskehandelsbegrepet¹.

Det er stort sett en teoretisk og for så vidt prinsipiell enighet om at *frivillighet* ikke er noe godt begrep å bruke for å avgjøre om det dreier seg om menneskehandel i prostitusjon. Det sentrale er hvorvidt de prostituerte har vært utsatt for utnytting. Like fullt ser vi stadig en fremstilling av ofre for menneskehandel hvor det fokuseres på kjennetegn ved kvinnene og

---

1. Det internasjonale samfunnet kom til enighet om en definisjon av menneskehandel i den såkalte ”Palermo protokollen” i 2000.

da særlig kvinnenes frivillighet eller kvinnenes vilje til å forlate prostitusjon. La meg gi to eksempler:

Det første er den etter hvert mye omtalte rettssaken i Trondheim Tingrett, hvor to menn i april ble frikjent for menneskehandel på tross av en relativt klar dokumentasjon av at kvinnene hadde blitt grovt økonomisk utnyttet, samt kontrollert og fått begrenset bevegelsesfrihet mens de var i Norge. Dommeren begrunner beslutningen om å ikke dømme de to for menneskehandel med at: ”Jentene foretrak tilværelsen som prostituert i Trondheim fremfor situasjonen de levde under i Estland”². Det andre eksempelet er politimester Truls Fyhn i Tromsø, som i august i år hevdet ovenfor NRK at det ikke finnes menneskehandel i Nord-Norge. Han begrunnet dette ved å henvise til omfattende politiarbeid hvor det var fastslått at de utenlandske kvinnene som prostituerte seg i Nord-Norge gjorde det *frivillig*.

Problemet er selvfølgelig at hvis vi ikke bruker kvinnenes frivillighet som indikator, blir det mye vanskeligere å bestemme hvor grensen går for hva som er menneskehandel og hva som er ”ordinær hallikvirk somhet”. Hvis man er ute etter en helt entydig definisjon, og velger å fokusere på utnyttelsesaspektet, har man per i dag to ytterpunkter å gå etter:

En posisjon er å si at all prostitusjon er utnytting og alle prostituerte er sårbarer, og alle som enten tjener direkte eller indirekte på andres prostitusjon, (og eventuelt de som kjøper seksuelle tjenester) er skyldige i

menneskehandel. Da har vi en temmelig universell og tydelig definisjon.

På motsatt side kan en argumentere for at menneskehandel handler om tvangsprøstitusjon, der vold og tvang har vært uttalt, hvor ofrene åpenbart er i en sårbar stilling ut over det å komme fra et fattig samfunn eller være arbeidsledig, og hvor kvinnene selv sier at de ikke er i prostitusjon frivillig.

Begge disse posisjonene er imidlertid problematiske: På den ene siden, hvis man sier at all prostitusjon er utnytting av sårbare kvinner, og dermed menneskehandel, har man et alternativ hvor man kollektivt umyndiggjør og erklærer som ofre for en forbrytelse alle som tar valg man kanskje anser for å være samfunnsmessig eller individuelt skadelige, eller rett og slett valg som er vanskelige å forstå for den som ikke selv tar disse valgene. Hvis kvinnene har gjort et valg som de oppfatter har forbedret deres livssituasjon – har vi da rett til å si at dette valget var galt?

På den andre siden kan en argumentere at kvinnenes valg om å gå inn i prostitusjon ofte er en refleksjon av en vanskelig livssituasjon med meget begrensede valgmuligheter. Blant kvinner av utenlandsk opprinnelse ser vi ofte at de prostituerte oppfatter det som en selvfølge at prostitusjonsarenaen er organisert av halliker. Og ettersom mange sliter med følelse av mindreverd som prostitueret ser de ofte det som ”naturlig” at de blir dårlig behandlet av halliker og bakmenn. Dette

2. Da ankesaken kom opp for Frostating Lagmannsrett i høst ble de imidlertid begge dømt for menneskehandel.

fører til at mange utenlandsprostituerte aksepterer former for utnytting og kontroll som ville vært utenkelig i andre deler av samfunnet. Følgelig – hvis man ser bort fra alle saker hvor kvinnene selv hevder at de er i prostitusjon frivillig og fornøyd med å ha en hallik eller bakmann som menneskehandel, risikerer vi å gjøre oss skyldige i en individualisering av et større samfunnssproblem, og en ansvarsfraskrivelse for den utnyttingen som forekommer i prostitusjon. Å akseptere utnytting i prostitusjon på grunnlag av at de prostituerte selv synes det er greit, kan sammenliknes med å si at hvis en kvinne ikke forlater en voldelig mann, og sier det er hennes egen feil at hun blir slått, er det greit at mannen mishandler henne.

Ansvaret og fokuset fjernes fra utøveren av den ulovlige handlingen, og legges over på offeret for forbrytelsen, og hvorvidt hun under sine omstendigheter har akseptert å bli utsatt for en forbrytelse.

Mellom disse to standpunktene står menneskehandelsdiskursen fast. Stadig er utfordringen å finne ut hvem det er vi skal prøve å nå, hvilke situasjoner som skal omfattes av definisjonen, og i hvilke tilfeller noen skal bli dømt for menneskehandel. Realiteten er at man må gjøre et ubehagelig valg, og sette en grense. Hvor denne grensen skal settes er noe som må diskuteres, og hvor man må være klar over konsekvensene av hva man gjør, og hvem som faller utenfor.

*Guri Tyldum arbeider for
forskningsstiftelsen FAFO
E-post: guri.tyldum@fafo.no*

magasin

Profitt på Kristi Kropp

Trafficking som overgrep mot menneskenes gudbilledlighet

Av Ådne Njå

Artikkelen ”Profitt på Kristi kropp” skrev jeg opprinnelig som et arbeidsdokument for prester og kirkelige ansatte til Kirkens Nødhjelps fasteaksjon om trafficking våren 2004. Den har også vært trykket tidligere i St. Sunniva. Nå ønsker Nytt Norsk Kirkeblad å trykke den, men da med en liten innledning om temaets relevans. Og det er det ikke vanskelig å gi. Selve traffickingfenomenet er særdeles omfattende – også i norsk sammenheng. Det trenger man kun å åpne øynene, mens man går gjennom Oslos gater, for å se. Der misbrukes kvinner, musikere og mennesker med større og mindre grad av funksjons-hemming til å spille på alt fra vårt selviske seksualbegjær til vår barmhjertighet – alt i profittens tjeneste. Det verste er utvilsomt den urett som gjøres mot kvinner – den demoniske snyltingen på kvinnekroppen som menn har dømt seg selv med gjennom generasjoner. Vold mot kvinner, seksualisert såvel som annen, er et enormt problem, og globalt langt større enn de

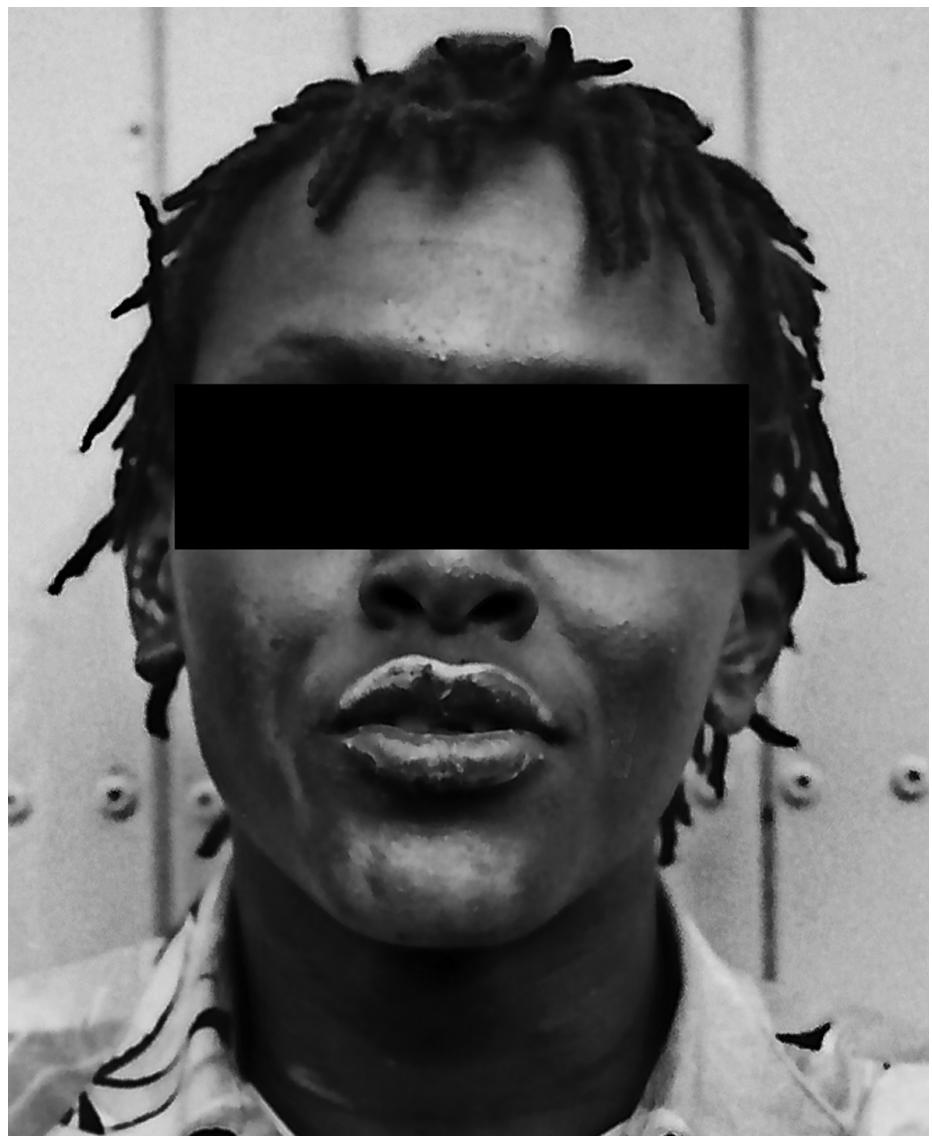
fleste av oss nok har vært klar over. Det ble tydelig ikke minst i og med årets TV-aksjon ”Drømmefanger” (2005).

De teologiske momentene i nedenstående artikkelen er i og for seg ikke utviklet i forbindelse med trafficking, men snarere i forbindelse med forholdet mellom funksjonshemming og kirkesyn, slik jeg prøvde å formulere det i artikkelen ”Guds utviklingshemmede kirke” i Sta. Sunniva. Så mener jeg da også at trafficking og menneskehandel ikke bare kan forstås som utslag av brutalitet og profitbegjær, men også som utslag av et kommersialisert og nådeløst menneskesyn som generelt er ved å gjennomsyre vestlig diskurs og kultur. Mennesket identifiseres med varenes verdi. Jo mer bekreftelse som gis (kjøpes), jo fastere står selve trosdogmet, nemlig at menneskets suksess og nytte er dets verdi. Credoet som akkompagnerer våre liv er: ”Because I’m worth it!” Syndsbekjelsen, som bak et dekke av oppmuntrende

velvilje infiserer oss med selvhat og menneskeforakt, er: "To not excell is a sin." I kirken er denne kommersialiserte og presterende kulturen kommet særdeles langt, men da gjerne bak et dekke av optimistisk entusiasme og from velvillighet. Vi vil ha såkalt vekst – og teller og teller. Vi går på kurs for at messene skal "funke" bedre. Vi evaluerer og evaluerer. Vi roser og roser. Vi kommuniserer og kommuniserer – ett eller annet som vi ikke helt husker. Og vi dør mer og mer inn i oss selv og vår estetiske og glamourøse velfungerenhet. Vi er blitt riktig flinke i å gulpe opp denne verdens bløff om at vi er så spesielle og at livet skal være så spesielt – og verst av alt; at det er det spesielle som gir mening og verdi. Det er ikke slik. Ingen av oss er særlig spesielle. Vi er ganske alminnelige og egentlig temmelig middelmådige alle sammen. Det hører til menneskets grunnvilkår å være alminnelig. Men det hører også til menneskets grunnvilkår å være elsket – av livet og av Gud. Deri ligger vår verdi. Så trenger vi ikke løpe anpustne etter oss selv i begjær etter den lykken som er et annet sted, men kan slappe av og ta imot livet slik det nå engang kommer til oss – og dermed også gi det videre i all sin alminnelighet. Deilig! Nice is good.

En av de største utfordringen vi står overfor i vår tid er, slik jeg ser det, *skammen*. Da tenker jeg ikke først og fremst på skamfølelse over konkret holdnings- og handligsliv. Det er i og for seg viktig å lære å skjelne mellom berettiget og uberettiget skamfølelse. Hverken moralistisk skamfullhet eller moralforenkrende skamløshet er en dyd. Men her tenker jeg også ikke først og fremst på den skamfølelsen som mer og mindre berettiget

dukker opp i forbindelse med livet, men snarere på den dype fornemmelsen av ikke å være elsket – dette dypeste mørke som presser seg gjennom i menneskenaturen og som hvisker: "Du er ikke god nok". Denne gudløse ubarmhjertigheten om at vi ikke er gode nok gjør at mennesket blir fredløs på jorden, og begjærer å gjemme seg for Gud og hverandre. Slik taler de gamle mytene. Trangen til å skjule seg blir styrende for livet. Ikke først og fremst slik at en føler behov for å gjemme seg *bort*, men snarere slik at en gjemmer seg *bak* – bak vellykkethet og suksess. Og gjemmeleken akkompagneres av angsten for å bli avslørt, ikke først og fremst avslørt som slem og ond, men avslørt som grå og kjedelig – eller enda verre; det som vi alle vet at vi er – helt alminnelige. Derfor også glamourøs og vellykketheten. Skam og narsissisme er som regel to sider av samme sak – selvforakt og grandiositet. Skammens manglende selvkjærlighet og narsissismens begjær etter å forlate jorden og flyte ut i det eksotiske (Narsissus er sønn av elveguden og også "vann" og ikke "jord"). Vektleggelsen av suksess og vellykkethet, som ikke minst støttes opp av kommersielle "lykkeløfter", har ikke bare sin kraft fra skammen, men er også selv skamproduserende. Skamkulturen i den moderne narsissistiske og tilsynelatende menneskelige form sier selv sagt ikke "du er ikke god nok", men snarere "du kan bli bedre". Men det er nå det samme. Det er ikke uten videre bra å typologisere en gruppens lidelse til å gjelde alle – eller til å gjelde et generelt samfunnsproblem. Det er farlig prinsipielt å utslette skillene uten å ende med etisk indifferens og manglende evne til å skjelne. Kvinner som utsettes for trafficking er ofre. Menn som driver med

trafficking er voldsmenn. Det er også avgjørende forskjell på trafficking og på narsissisme-problematikken i vesten, slik den blant annet slår seg ut i begjæret etter velfungerende vellykkethet og estetisert glamour. Likevel er der, hva antropologi og teologi angår, viktige møtepunkter mellom de forskjellige utfordringene ved at de samme sentrale trekk ved den teologiske antropologi undergraves. Både vorden i traffickingindustrien såvel som skammen og narsissismen undergraver menneskets inkarnatoriske, nådeteologiske og relasjonelle bestemmelse. Artikkelen nedenfor kan således også leses som et bidrag inn i en kommersialisert og narsissistisk kultur som stadig lokker sjelen ut på vingenes flukt (Platon) henimot en lykke som er et annet sted.

Profit på Kristi kropp

Det har vært dypt rystene for meg å få øynene opp for den enorme tragedie som trafficking av mennesker er blitt. Mennesker som er skapt til kjærlighet reduseres til salgbare objekter på begjærenes marked. De ofres på profittens kyniske alter. Når begjæret etter penger, sex og god helse kobles med en undergravelse av menneskeligheten ser overgrepene ikke ut til å ha noen grenser. Traffickbutikken har varene klare: ”Menneskekropp til salgs – som slave, for sex eller til fornyelse av din egen.” Trafficking er et storstilt angrep mot menneskeverdet. Dette overgrepet er imidlertid langt mer omfattende enn at det undergraver det faktum at ”alle er like mye verd”. Menneskeverdet, som jeg foretrekker å kalte *menneskeligheten*, er i den kristne tro en langt mer omfattende og kvalifisert virkelighet enn kun å omfatte likhet (at alle er like mye verd) og respekt

(at mennesket ikke kan brukes som middel, men er et mål i seg selv). Og jeg skal prøve å vise at trafficking innbefatter et fundamentalt overgrep mot menneskeligheten med alle dens sider.

Hva er så et menneske? For den kristne tro kan dette ikke svares på isolert fra hvordan vi forstår Gud. Talen om Gud (teologi) og talen om mennesket (antropologi) er to sider av samme sak. Menneskene er skapt i Guds bilde. Vår menneskelighet er således dypest sett vår gudbilledlighet. Skal vi finne ut hvem vi egentlig er må vi se på den Gud som har skapt oss i sitt bilde.

Spørsmålet blir da: Hvem er denne Guden som åpenbarer for oss hvem vi er? Jo, det handler ikke om en eller annen ”ensom gud i det skjulte”, som jo også kunne gi rom for en tale om ”menneskets absolutte verdi”, men om den Gud som i og med Jesus Kristus åpenbares som Fader, Sønn og Helligånd. Menneskene er skapt i den treenige Guds bilde. Mennesket er skapt i Jesu Kristi bilde. Det er dette fundamental-teologiske forholdet som skal danne basis for denne analysen av trafficking som overgrep mot menneskets menneskelighet

Menneskelighetens hjem på jorden (Inkarnatorisk antropologi)

Jesus Kristus åpenbarer for troen den skapte gudbilledligheten (menneskeligheten), den som i våre liv skjules i og med syndens virkelighet. Denne gudbilledligheten er ikke en edlere del av mennesket som på en måte er ”høyere” enn alt annet, f.eks. fornuftens som da teologisk sett skulle være hevet over resten av skapelsen. Det vet vi fordi Jesus Kristus i all sin guddommelighet ble menneske fullt ut og tok bolig blant oss. Den Kristus vi tror

på til forskjell fra alle nyreligiøse forestillinger om ”Kristus”, flukter ikke ut av verden på ”sjelens vinger” (Platon), men inkarneres i den i all dens verdslyhet og kroppslyhet. Å leve i tråd med gudbilledligheten er derfor å leve et inkarnert liv på jorden inkarnert i seg selv og omgivelsene. Dette vil blant annet si at det er hele mennesket som er skapt i Guds bilde – ikke bare ”sjelen” til forskjell fra ”kroppen”. Det finnes ingen deler som er utenfor gudbilledligheten. Traffickingens ukjærlige bruk av menneskekroppen, slik det skjer både i og med prostitusjon, slavearbeid og organtransplantasjon, er således et fundamentalt angrep på selve gudbilledligheten. Det er Guds egen kroppslyhet som utnyttes og misbrukes. Og verre blir dette bildet når vi også vet at denne utnyttelsen av kroppen som regel er muliggjort og fastholdt ved gjennomgripende mental manipulering. Det kan dreie seg om falske løfter om en bedre fremtid, fremmedgjøring i forhold til seg selv og omgivelsene, pålegging av skam og skyldfølelse, opprettelse av bindende avhengighetsstrukturer osv. Målet er klart: Sjelen skal ødelegges for at kroppen skal kunne misbrukes.

Jesu inkarnasjon fastholder ikke bare gudbilledligheten for hele mennesket, men også dens plassering ”på jorden”. Gudbilledligheten dreier seg da ikke bare om menneskets isolerte verdi, men også om dets omgivelser. Vi er skapt ”av jorden” (Adam – adamah på hebraisk betyr jord) – i omgivelser som omfatter natur og kultur. Et inkarnatorisk liv vil således si å leve i disse omgivelser i tjeneste og kjærlighet. Den nærmest sykelige uro- og opplevelseskuluturen hvor vi springer andpustne etter oss selv for stadig å finne lykken et annet sted,

er langt på vei et overgrep mot gudbilledlighetens inkarnatoriske side. Når mennesker i traffickingindustrien rives løs fra sine røtter og kastes inn i helt ukjente verdener, hvor de selvsagt av rent manipulerende grunner heller ikke får hjelp til å klare seg (økonomisk, språklig, kulturelt osv.), er det er alvorlig overgrep mot det inkarnatoriske moment i menneskeligheten/gudbilledligheten. Så er det klart at en av forutsetningene for å klare å lokke mennesker ut i dette (da det stort sett ikke handler om tvang fra første øyeblikk), er at de opplever at de lokale omgivelsene nettopp ikke er gode, men forferdelige – gjerne i hjem preget av brutalitet, analafabetisme og økonomisk håpløshet. Løsningen kan imidlertid aldri være å erstatte en type voldelig fremedgjørelse med en annen. Det inkarnatoriske elementet i gudbilledligheten handler om å finne et rotfestet hjem på jorden.

Menneskeligheten som gave (nådesantropologi)

I vår prestasjonskultur blir mennesket og dets verdi i praksis gjerne bestemt ut fra yteevne og nytteverdi. Det blir gjerne slik at barna får verdi utfra hva de skal bli, og de eldre for hva de har vært. Fler og fler føler seg i og med dette menneskesynet, som ikke minst holdes oppe av kommersielle interesser, verdiløse. Mange sliter med selvforakt. Trafficking er denne utviklingens tragiske endestasjon. Ofrene blir her totalt redusert til varer i et kynisk marked. Og ofrene får som følge av et effektivt manipulerende spill gjerne skyldfølelse og selvforakt. Men dermed er menneskets verdi og dets gudbilledlighet totalt angrepet. For menneskets verdi ligger ikke i en eller annen nytteverdi, men alene i

Gud selv. Menneskets menneskelighet/gudbilledlighet ligger på en måte ”utenfor” mennesket – nemlig skjult i Gud. Mennesket skal ikke realiseres eller brukes før det får verdi, men er allerede fullt ut realisert i Gud. Og nettopp derfor kan og skal vi forsøre alle menneskers uforbeholdne rett til kjærlighet uavhengig av hva det så skulle være – rase, kjønn, prestasjon, egenskaper, yteevne og nytteverdi osv. osv. Ingen er mindre enn Guds eget bilde. Et angrep mot selv den minste i denne verden, ja, nettopp den minste, er et angrep mot Gud selv. Menneskeligheten – gudbilledligheten – er ikke noe vi utfra fortjeneste har mer eller mindre, men er en absolutt realisert gave gitt fra Gud. Derfor ligger det ikke i noens makt undergrave den. Således innebærer gudbilledligheten et mottakelsens menneskesyn – en *nådesantropologi*.

Mange som utsettes for trafficking har hatt en lengsel etter et bedre liv. Den lengselen er det mange av oss som har. Hva så med denne lengselen når mennesket er fullt ut realisert i Gud? Det er klart at den moderne ”selvrealiseringsskulturen” hvor mennesket søker verdi utfra prestasjon og vekst, ikke er forenlig med et kristent menneskesyn. På den annen side er det helt avgjørende for kristentroen at alle er skapt personlige og er gitt å forvalte sin person på en omsorgsfull og fremmende måte. Men den selvutvikling og vekst som vi da snakker om er ikke en angstfull anstrengelse om å bli ”noe” eller ”noen” for å fortjene verdi, men snarere en takknemlig øvelse i at Guds gaver som er gitt oss skal bli til vekst. Og det tilhører menneskelivet å ta vare på seg selv – liksom sine omgivelser – og dermed i tillit til livet kunne motta og forvalte de gaver

som Gud gir. Det forferdelige med trafficking er at denne lengselen etter et godt liv og denne tilliten blir misbrukt i den ondeste hensikt, og det mot mennesker som i utgangspunktet er dypt såret. Som regel starter jo ikke trafficking med direkte kidnappinger, men snarer med håpefulle løfter om et bedre liv, basert på tilsynelatende tillitsfull empati. Trafficking er derfor et massivt angrep mot nådesmomentet i menneskets gudbilledlighet, ikke bare ved at ofrene reduseres til varer, men også ved at menneskelivet selv, med sin tillit og lengsel etter godhet, misbrukes i et ondt spill.

Kjærlighetens menneskelighet (trinitarisk antropologi)

Trafficking er i sin kynisme til syvende og sist et angrep på kjærligheten. Og nettopp det har med gudbilledligheten å gjøre. For kjærligheten er selve Guds eget vesen – og dermed også menneskets menneskelighet. Det heter ikke bare at Gud er kjærlig, men snarere at Gud *er* kjærlighet. Gud er ikke en ensom hersker, men er i seg selv et fellesskap av forskjellige personer. Og likesom sann kjærligheten ikke kan bli ved seg selv, går Helligånden ut fra Fader og Sønnen for å innlemme stadig mer i kjærligheten. Når mennesket er skapt i Guds bilde vil det si at det er skapt som et avbilde av denne Kjærligheten. Derfor kan utsagnet ”mennesket skapt i Guds bilde” ikke skilles fra utsagnet ”menneskene skapt i Guds bilde”. I denne kjærlighetens teologi og antropologi fastholdes den uløselige sammenhengen mellom person og fellesskap. I en verden hvor synden er totalt innflettet i skapelsen, kan det aldri bli tale om en full synliggjørelse av Kjærligheten. Og et idealistisk forsøk på å skape ”himmel

på jord” vil i all sin entusiasme måtte ende med det reneste helvete. Likevel angir kjærlighetens ”bevegelse” mellom person og fellesskap avgjørende etiske retningslinjer. Hver person skal elskes som unik gudbilledlig skapning, og felleskapet skal elskes som unik gudbilledlig skapning.

Som angrep på gudbilledligheten innebærer trafficking både en fornekelse av menneskets personverdi og dets fellesskapsverdi. Menneskets personstatus tinglyggjøres på et kynisk kjøttmarket, og det tvinges inn i perverterte fellesskap bygget på undertrykkende avhengighetstuktur. Mennesket tvinges ut av seg selv og sine omgivelser og tvinges inn i både personlig og relasjonell fremmedgjøring. Det er syndens frukt – fordrivelse fra seg selv og de gode relasjonene, fra skapelsens paradis, ut i en fremmed og ødelagt verden.

Og ironisk nok er det ikke bare menneskeligheten til ofrene som angripes, men også menneskeligheten hos traffickerne selv. Ved sin egen knyttethet til synden, også om den kan forklares utfra tragiske sosiale forhold, angripes stadig deres egen gudbilledlighet – hvor de mer og mer blir ”fredløse på jorden” – som det heter om Kain som drepte sin svake bror Abel (abel betyr ”ingenting” på hebraisk). Som kristne er vi kallet til å stille oss på Guds side i kampen for at vi alle – ofre, bødler og alminnelige, skal få finne hjem til vår egen menneskelighet i Guds bilde. Kampen mot trafficking er en kamp for denne menneskeligheten – denne kjærligheten som er et bilde på Gud. Må Guds evige kjærlighets vesen strømme gjennom denne brudte verden og reise menneskene opp. Amen.

*Ådne Njå er prest og stipendiat ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo
E-post: ande.nja@teologi.uio.no*

Innspill

En kirke for de tålmodige

Refleksjoner etter lesing av boka “Moderne Prester”
av Paul Lee - Salvesen

Av Øystein Dahle Kraft

Boka ”Moderne prester” er basert på intervjuer med 19 menighetsprester, ti av dem med stilling i Oslo bispedømme, og ni i Agder og Telemark bispedømme. Prestene ble i samtaler med Leer-Salvesen bedt om å ta stilling til bestemte case som en menighetsprest kan møte i sjelesorg mv. Gjennom disse eksemplene får vi lese om prestenes oppfatninger og teologiske standpunkter. Områdene som fokuseres er i hovedsak ”gjengangere” innen samlivsetikken og dogmatikken, men gjennom casene blir prestene utfordret til å anvende sine synspunkter inn i aktuelle situasjoner. Intervju-undersøkelsen inngår i et større forskningsprosjekt ved Høgskolen i Agder om tro og etikk på Sørlandet. Boka er en popularisert utgave som etter min mening balanserer godt mellom faglighet og lesverdig formidling utenfor fagmiljøet. Boka skapte noe diskusjon media i høst fordi de intervjuede prestene framsto som forholdsvis ”liberale” i forhold til rådende

kirkelig oppfatning i flere saker. Selv om utvalget av prester i følge innledningen er tilfeldig, kan ikke undersøkelsen brukes som en meningsmåling. Dette er en kvalitativ undersøkelse basert på lengre samtaler med et begrenset antall personer. Telling og statistikk blir derfor mindre interessant. Men det er desto mer interessant å få innblikk i prestenes tankegang, teologiske premisser og argumentasjon i forhold til de utfordringene de står overfor. Boka makter bl.a. på en god måte å skildre hvordan prestene anvender sin teologiske kompetanse inn i praktisk situasjoner. Leer-Salvesen tegner i hovedsak et svært tillitvekkende bilde av menighetsprestene; de tar problemstillingene og dilemmaene på alvor, de arbeider seriøst og kritisk med spørsmålene, de er tydelige på sin forpliktelse overfor kirkens tro og lære, samtidig som er svært opptatt av å vise respekt og åpenhet med de mennesker som søker kirken.

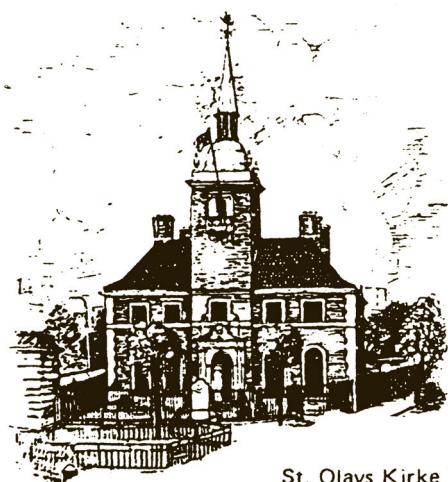
PFs hybel i London

PF tilbyr sine medlemmer et sted å bo under studie- og velferdsopphold i London. Interesserte kan benytte PFs hybelleilighet i den norske sjømannskirken. Prisen for hybelleien er £120 pr.uke, £20 pr.døgn.

Alle henvendelser og innbetaling skjer til:

*The Norwegian Church and Seamen's Mission,
St. Olavs Church, ved sjømannsprest Torbjørn
Holt, 1 St. Olavs Square, Albion Street, London
SE16 7 JB, tlf. 0044 20 7740 3900 , fax 0044 20
7237 7280, epost: london@sjomannskirken.no*

Den norske sjømannskirken er et ypperlig utgangspunkt for besøk i verdensbyen, enten formålet er kurs eller sightseeing.

St. Olavs Kirke

Prestenes sentrale rolle i bl.a. de folkekirkelige ritualer gir en unik kontaktflate med folk i ulike livssituasjoner og med ulikt forhold til kirkens tro og etikk. Prestene er derfor satt som ”frontsoldater” når kirkens lære, tradisjon og praksis daglig skal bryne seg på det mangfold som finnes blant kirkens medlemmer. De som tar kontakt med kirken skal både utfordres og bekreftes, kirkens budskap skal både tydeliggjøres og tilpasses situasjonen. Er det bærekraft i det en er satt til å formidle? Tåler det skiftende tider og situasjoner. Har det relevans, og er det livshjelp i det kirken vil tilby?

Mange av de casene som prestene i boka må ta stilling til belyser tradisjonelle kirkelige problemområder: Samboerskap, gjengifte, homofilt partnerskap og fortapelse. Dette er områder hvor kirken er i bevegelse, og hvor både standpunkter, språk og vektlegging har vært gjennom store endringer i kirken de siste femti år. Alle disse prestene åpner for vigsel av fraskilte. Men i møte med casene som omhandler samboerskap og partnerskap møter vi prester med påfallende stor usikkerhet. Det virker som om de fleste ønsker at kirken holdning bør være mest mulig åpen og bekreftende, og de ønsker å framstå som formidlere av en inkluderende og raus kirke. Men de sliter fordi teologi, tradisjon og lojalitet til kirkens standpunkter gjør at de har en fot på bremsen. Forenklet kan vi si at disse prestene framstår som åpne tradisjonsbærere. Det store flertall har forandret standpunkt siden studietiden, og de er åpne for ytterligere justering og skifte av mening. Men gjennom intervjuene får vi også innblikk i de forhold som gjør at disse endringene

foregår langsomt og i det stille. Tydeligst viser dette seg i homofilsaken der 14 av 19 prester i undersøkelsen sa at de i sjelesorg ville kunne anbefale to menn å inngå partnerskap. De fleste av disse har endret syn i mer liberal retning etter studietidene. Og de færreste har kunngjort denne endringen offentlig. Fordi homofilsaken har blitt en testsak og en grensemarkør er det i sjelesorgens rom at mange av disse prestene tør å si hva de mener bør være kirkens holdning.

Den norske kirke møter i dag kritikk fra to tilsynelatende motsatte fronter: Det er mange som føler seg hjemløse fordi kirka er så konservativ og oppleves så fordømmende og fordomsfull. Samtidig er det mange som opplever kirken som alt for tilpasningsdyktig og feig, og at den alt for raskt lar seg presse inn i nye og tidsriktige posisjoner. Denne ”tofrontskampen” er ganske slitsom, men spenningen søkes løst ved en moderat endringstakt som kan gi Den norske kirke legitimitet både blandt bredden i medlemsmassen, og overfor de mer konsernitive kirkelige miljøer. Både Kirkemøte og Bispedømmesmøtet prøver å balansere mellom tradisjon og fornyelse, noe som i praksis innebærer at endringer tar lang tid. Den norske kirke rommer derfor svært mange tålmodige. De som er opptatt av at ting går i riktig retning, selv om det tar lang tid. Eller de som synes det tross alt går akseptabelt sakte i feil retning.

Jeg leste denne boka under et opphold i Egypt der jeg bl.a. ble kjent med den koptiske kirken i landet. Dette er en kirke som i stor grad vektlegger liturgi og tradisjon, og de har ikke for vane med endringer i standpunkter eller liturgisk

praksis. I likhet med den katolske kirken aksepteres f.eks. ikke skilsmisse og gjengifte. I møte med aktuelle etiske utfordringer kan en få dette megetsigende svaret: ”Et interessant spørsmål. Dette må kirken tenke over i et par hundre år.” For de utålmodige er slike svar grusomt provoserende, samtidig understrekkes det at kirkens identitet er knyttet til historisk kontinuitet og videreføring av tradisjoner.

Luther var ingen tålmodig mann. Han handlet tydelig og raskt når han var overbevist om at tradisjonen sto i veien for sannheten. I en luthersk sammenheng er det ikke kultur for å spekulere i to hundre år. Men fra Den norske kirke opplever vi gang på gang det megetsigende svaret i møte med nye spørsmål: ”En interessant utfordring. Dette må vi tenke over i tjue år (eller tredve – førti år). Men etter en tilstrekkelig lang tenketid virker det som om kirkens normer åpner for ganske mye der det før var stengt. Leer-Salvesens bok gir etter min mening god innsikt i hvordan denne balansekunsten mellom tradisjon og fornyelse fungerer.

Boka har fått meg til å stille kritiske spørsmål ved Den norske kirkes håndtering av etiske spørsmål. Hvorfor har klare teologiske premisser en holdbarhetsdato på om lag en generasjon? Hvorfor er det så lite slitestyrke i det som framstår som solide teologiske resonneringer? Hvorfor er det nødvendig å bruke så lang tid på å endre standpunkt hvis den nye oppfatningen er etisk forsvarlig? Hvorfor er det en kirkelig dyd å være så tålmodig? Hvorfor er det så stor forskjell mellom det en møter av råd i sjælesorgens rom og det som en hører fra prekestolen?

De intervjuede prestene fastholder med tydelighet de sentrale dogmene om Jesus som Guds sønn, frelse og legemlig oppstandelse. Men når de skal håndtere aktuelle etiske spørsmål blir det noe uforløst og uferdig over samtalen. Det er få som har frimodig tillit til eget ståsted, i stedet strever de fleste med å finne fram mellom dilemmaene de møter i kirkens hverdag. Det teologiske verktøyet gir ikke klarsyn og utsikt, men det virker som om det takoegger landskapet og gjør det hele vanskelig.

Det er grunn til å tro at Den norske kirke anerkjenner to syn i homofilspørsmålet i løpet av 2006. Noen vil si at dette har vært en nødvendig modningsprosess, og at mange har hatt behov for alle årene i tenkeboksen. Boka ”Moderne prester” utfordrer etter min mening til å gjennomtenke hvordan kirken kan komme til rette med nye etiske og teologiske problemstillinger. Uavhengig av teologisk ståsted synes det som om særlig homofilsaken har vært utarmende. I framtida må vi finne bedre måter å håndtere slike utfordringer. Det må bl.a. bety en fornyet refleksjon over premissene for den etiske diskurs i en luthersk tradisjon, og en klargjøring av forholdet mellom bibelsyn og allmennetisk argumentasjon i den kirkelige samtale.

Jeg dro rett fra Egypt til årets Kirkemøte på Lillehammer. Mange av delegatene hadde gruet seg til å måtte behandle lærernemasas uttalelse om homofilsaken. Men nemda har behov for enda mer tid, og saken var utsatt. På Kirkemøtetets første dag fikk vi høre et tydelig innlegg fra Arne Grønningssæther der han klart ga uttrykk for sin utålmodighet med Den norske kirkens håndtering

---

av homofillsaken. Der mange registrerer gode endringsprosesser som peker mot en ønskelig endring, opplever han en tung og slitsom vandrings. Kirkens troverdighet er har vært skadelidende på grunn av denne saken. Ventetiden og alle rundene har sin pris. Kanskje innebærer tålmodighet av og til at en tåler for mye?

*Øystein Dahle Kraft er avdelingssjef i
Kirkenes arbeidsgiverorganisasjon
E-post: oystein.dahle.kraft@ka.no*

Juleaften

24. desember 2005

Prekentekst: Luk 2, 1-14

Lesetekster: Mi 5, 1-4

Av Lise Martinussen

Fortellingen om en fødsel

Hvilken dag er jeg født ? Når klokken er jeg født ? spør mine barn. En av mine konfirmanter skrev en gang under rubrikken født: i ambulansen på vei til Molde. Hvilken ukedag er du født på, hvem var med på fødselen, var din far der ? Var det en lang eller rask fødsel. Jeg vet ikke, jo jeg ble født tre uker før termin. Året var 1964 og min far var ikke med på fødselen. Ellers vet jeg ikke så mye. Men jeg husker mye fra da min lillebror ble født 4 år senere. Gang på gang har hans eldre søsknen fortalt historien om da vi måtte sitte igjen i bilen mens den nye verdensborgers far var inne på fødeklinikken. – etterpå dro vi til byen og vi fikk en LP med Anita Hegerland.

La oss lese fortellingen om Jesu fødsel om igjen og om igjen – det er som et ritual i seg selv. Det hører også med å bruke tid til å høre om situasjonen som Josef og Maria var i, borgere under fremmed okkupasjonsmakt. Vel vitende om at det ikke var slik folket hadde det på den tiden. Kanskje var det også andre gravide i følget til

Betlehem?

Hvorfor skal vi fortelle om dette ? Julens budskap handler om at Gud vedkjerner seg det menneskelige. Og, i dette at Gud også kom og delte menneskers kår. Det er først når vi går inn i historien rundt fortellingen at vi kan se hva den forteller om Guds

kjærlighet. En kongesønn på tronen ville neppe gitt det samme utgangspunkt.

Til prekenen

Personlig har jeg best erfaring med å holde en ordinær preken på julaften. Når jeg har to gudstjenester, så bruker jeg allikevel en litt enklere versjon av prekenen på den første, familiegudstjenesten. Jeg har noen ganger også valgt å stå nede i koret på den første gudstjenesten, og slik fange barnas blikk. Men erfaringsmessing så er det faktisk flest voksne også på denne gudstjenesten. Jeg tenker at det er de voksne som først og fremst trenger ordene, barna har jo vært på skolegudstjeneste og forhåpentligvis også jobba med stoffet på skolen.

Hva vil vi så med en preken på julaften ? Med tanke på vårt samfunn og den urett som er i verden, så finner jeg det allikevel lite egna å gi folk dårlig samvittighet på julaften. Gi dem heller en utfordring til engasjement. Jeg synes det er vanskelig å moralisere, folk vet da at vi lever i verdens rikeste land osv.

Vi må starte med fokus mot hva inkarnasjonen faktisk betyr i den enkeltes liv. De frigjørende krefter som ligger i møtet, det tror jeg den vanlige folkekirkemedlem ikke helt tar inn over seg og kanskje det også kunne trenge å ruskes litt opp blant mange kirkegjengere også.

Et utgangspunkt kan være å snakke om - hva er det å være menneske ?

I advent og jul får vi kjenne på dette på ulike måter. I travelhet og forventninger, i det å grue seg til samvær med familie eller i det å kjenne på ensomheten, forventninger om materiell standard, overskudd og ro.

Alt dette er det jo å være menneske. Vi bærer det med oss hele tiden fram til julafaten. Spenninger i en familie, sorg eller ensomhet er noe som blir sterkere i alle høytider og spesielt i jula. Den som har penger nok til å oppfylle barnas gaveønsker kan allikevel kjenne det som uriktig å bruke mye penger, man slites mellom krav og ideal.

Ingen går uberørt gjennom advent og juletid. Men hva så med budskapet som vi forkynner. Det er litt av en utfordring ! Tale sant, ikke moralisere, utfordre og gi mening. NNK hadde i nr 8 2002 et temanummer om jul. Her skriver Rolv Nøtvik Jakobsen om forholdet mellom julafaten og 1. juledagsprekenen: ”*Den eine dagen står predikanten bøygd over krybba. Dagen etter er blikket retta opp mot himmelkvelven...Julas einskap kan stå i fare..*” For meg er dette å snakke sant om troa. Det er både Gud som er skjør og liten i krybben og underet og mysteriet i at det kan være Gud. Eller sagt på en annen måte; skal vi bli kjent med det hellige, så må vi først kjenne det alminnelige. Julafaten kommer før juledag.

Fra krybben til korset – på veien til korset møtte Jesus mange mennesker.

Jesus vår bror

Jeg har et veldig klart minne om da lillebroren min kom hjem fra fødekllinikken. Langt inne i et ullteppe lå han, rød og skrukkete. - jeg ble skuffa. Senere lærte jeg ham å kjenne.... Jesus er vår bror. Vi må bli i fortellingen rundt Jesus sin fødsel. Det er med å understreke at han er født og at han er vår bror. Men har verden blitt mer rettferdig etter Jesu fødsel ? Nei, men det kan skje en

bevegelse – vi synger Deilig er jorden, en pilegrimssalme det går et hellig tog av mennesker som arbeider for fred og frihet. Jula er en protestbevegelse. Gud tok på seg en kropp og lot sin sønn bli født inn i menneskenes verden. Fra vuggen til korset – vi er frelst og frigjort til å gå i det stille protest toget.

Kollektbønn

Jeg vil heller anbefale en inngangsbønn enn kollektbønn – eller kanskje vente med bønn til forbønnsdelen.

Forbønnen i Gudstjeneste boka håper jeg det blir arbeida med i gudstjenesteformen.

Til så lenge bruker jeg deler av ei forbønn som er laga av Kirkens Nødhjelp.

Herre Jesus Kristus, du som oppgav din herlighet hos Gud og delte barnets kår i verden: Vi ber for alle barn som lever i utrygghet og angst, som lider under krigens og sultens redsler, og som ikke har et trygt hjem å bo i. Vi ber for barn som har mista foreldre og foreldre som har mista sine barn.

Jesus, Guds Sønn, du kom som et lys til verden og rop ut et nådens år for alle undertrykte og forfulgte. La ikke menneskeverdet krenkes. Gi mot til dem som kjemper for rettferdighet og fred. La de troende over hele verden stå i forsoningens og fredens tjeneste og la troens, håpets og kjærlighetenes ild holdes brennende mellom oss.

Salmetavle

NoS 68
NoS 70
NoS 64
NoS 56

*Lise Martinussen, kapellan i
Hoeggen menighet i Trondheim
E-post:Lise.martinussen@kirken.trondheim.no*

Julenatt/ottesang 24 - 25 desember 2005

Prekentekst: Luk 2,1-20

Lesetekster: Jer 23,5-6 1. Joh 1, 1-3

Av Signe Fyn

"Er det på julenatt alle kan gå til nattverd?"
Da jeg for mange år siden var prest i Svolvær, hadde jeg en omvisning i kirka for en skoleklasse. Mens elevene flokket seg rundt alterringen og prøvde hvordan det var å knele, kom spørsmålet fra ei av jentene: Er det på julenatt at alle kan gå til nattverd? - Kanskje ikke så rart ettersom gudstjenestene som vi hadde på julenatt tiltrak seg mange som ikke var der så ofte.

Julenatt i Svolvær kirke er blant de få erfaringene jeg har fra å feire julenattsguds-tjeneste. Ottesang på 1.juledag har jeg aldri vært med på. Tradisjonen med ottesang har nærmest dødd ut i vårt land. Enkelte kirker gjør forsøk på å gjenopplive denne tradisjonen, ikke minst etter inspirasjon fra Sverige der "julottan" er en levende tradisjon. Tradisjoner endres over tid. Den som skal forsøke å påvirke eller endre tradisjoner, skal ha god nese for tidsånden.

Det gjøres for eksempel stadig forsøk på å få større oppmøte på høytidsgudstjenesten på 1.juledag, uten at det lykkes så mange steder. Forsøkene har lett for å ende som moralisering over dem som bare er der julafoten. I de fleste byer og bygder er det nok fortsatt ettermiddagsgudstjenesten på julafoten som har flest deltakere, og dermed den laveste terskelen. Det ”å gå i kirka til jul” er for mange ensbetydende med å gå til gudstjeneste på julafoten.

Men julenattsgudstjenestene vi hadde i Svolvær forteller meg om behov som kanskje ikke blir dekt av overfylte kirker på julafoten og høytidsgudstjenesten på 1.juledag, behov som de hadde som gikk til nattverd på julenatt og bare da. - Et ønske om stillhet etter festen og bråket. - Et ønske om fred på jord og fred i hjertene. - En lengsel etter å være i det hellige rommet, lytte, be, tenne lys, synge Deilig er jorden. - Et rom der alle kunne få del i mysteriet.

Gudstjeneste i mørket før daggry

Prekentekst for julenatt og ottesang er sjølv neste juleevangeliet, i fullstendig utgave. Det går an å gripe fatt i ett tema fra teksten, for eksempel fokusere på gjeternes besøk hos det nyfødte barnet, englenes lovsang eller Maria som gjemte hendelsene i hjertet. Selv ville jeg antakelig valgt å ikke preike på en slik natt eller morgen, men la tekster, julesanger, lystenning og nattverd være bærende elementer.

Det er både likhetspunkter og forskjeller mellom julenatt og påskennatt. Smerten, kampen mellom mørke og lys - og det nye livets under, finnes i begge. Julenatta er svanger med et nytt barn. Den er tett knyttet til vår egen barndom, til såre og gode

minner. Denne natta berører det ubeskyttede barnet i oss. Påskennatta møter oss på en annen måte. Sviket, sorgen, ondskapen og korset er så nærværende. Påskennatt er svanger med oppstandelsens liv, midt i sorgens og dødens verden.

På julenatt legges det nye livet i våre hender. Vi har ventet på det og vi er redde for det. Gud ser på oss gjennom barnets blikk og slutter aldri med det. Spør igjen og igjen om å få bo hos oss. Litt strå og halm har vi vel å by på.

”Vårt øye ser mot Betlehem” heter en bok med salmer, dikt og gjendiktninger av Svein Ellingsen (Aschehoug 1987). Denne samlingen med tema fra advent og jul er verd å la seg inspirere av rundt juletider. Diktet om mørket før daggry er et dikt for ottesang, mer innholdsfyld enn mange preiker.

Mørket omkring oss er mørket før daggry

Mørket omkring oss er mørket før daggry! Englene kommer med bud om Guds glede: Midt i vårt mørke er Mennesket blant oss! Ingen er lenger alene på jorden.

Englenes lysglans forsvinner i natten.

De som fikk bud gjør seg rede til oppbrudd, Vandrer i mørket og finner Guds bolig. Ingen er lenger alene på jorden.

Mørket er ikke for mørkt for Guds øye.

Han som er Kjærlighet, er ved vår side. Uskadd av mørket er Mennesket blant oss! Ingen er lenger alene på jorden
Englenes lysglans forsvinner i natten. Ordet de brakte blir aldri tatt fra oss, ordet om Mennesket, kommet til verden!

Ingen er lenger alene på jorden.

Håpet får gripe det kommende daggry!
Englenes lovsang skal sprengje vårt mørke. Se, her blandt mennesker finnes Guds bolig! Ingen er lenger alene på jorden.

Bli med til stallen!

Ideen til følgende fantasi er hentet fra ”Standing in the stable” av Mary Cotes, i den engelske prekensamlinga ”Silence in heaven”(London 1994).

Bli med på en reise i fantasien. Vi skal til en gammel stall i kveld. Den ligger utenfor byen.

Det er blitt natt og mørkt og vanskelig å finne den stien som vi har blitt fortalt om. Kaldt er det også. Det hadde vært langt mer behagelig å sitte hjemme i den julepyntede stua, sammen med familie eller venner. Men vi går ut likevel, for vi vil se det barnet vi har hørt så mye om. Vi prøver å ikke bry oss om mørket og kulda.

Vi er kommet fram til stallen og åpner døra. Der inne er det nesten like kaldt som ute, og mørkt som i en sekkr. Vi blir stående innenfor døra og vente på at øynene skal venne seg til mørket. Men det er stadig like svart. Vi ser ingenting.

Men lytt! Det ynker seg i mørket, noen skriker høyt: ”Jeg klarer ikke dette!” Riene har begynt, fødselsveene. Stillhet. Så enda mer skrik. Ubehagelig! Vi skjønner at vi har kommet for tidlig og må vente. Og vi aner at det skjer noe der borte i det fortatte mørket. Et smertefyld skrik til. Fødselen ser ut til å trekke i langdrag. Skal vi trekke oss tilbake, late som om vi ikke

har vært her? Komme igjen senere, når det er over. Men vi får oss ikke til det heller, blir bare stående der rett innenfor døra til stallen, ubesluttssomme.

Hvor lenge skal vi bli her? Hvor lenge skal vi vente i mørket, holde ut med denne kvinnen som skriker i smerte? – Det føles som om vi har stått her en evighet allerede. Vi blir holdt fast her, dratt inn i veene og smerten. Det eneste hun som ligger der er oppatt av er barnet som skal fødes. Vi er her med henne. Snart skal det lysne av dag.

Vi begynner å ane noen konturer rundt oss. Dette er jo ikke noe sted for en fødsel. Barnet vil bli født inn i kulde og mørke. Ikke er det vann her til å vaske barnet. Var det ikke noe annet sted å gå for denne kvinnen? I denne digre byen med så mange bygninger? Noen burde være villig til å ta henne inn. Er dørene i denne byen alltid så lukket for fremmede? Er de alltid lukket for den som bringer liv?

Flere skrik, kortere mellom nå. Og så endelig skriket som er i stand til å bryte mørkets herredømme, så å si jage det bort. Et sukk av lettelse. En stille utmattelse brer seg i rommet. Vi får høre den lyden vi har ventet på: En helt ny menneskelyd i nattemørket. Barnet gråter nytt liv i oss.

Og der vi står begynner vi kanskje å fatte noe om oss sjøl og våre idylliske juleventninger. Vi hadde ønsket oss mer stemning, ikke ønsket å bli dratt inn i fødselsveer eller andre realistiske forestillinger. Kanskje hadde vi ønska å finne et lite rom, utenfor smerte, skrik og barnegråt. Mer som på julekortet eller i julekrybbene. Vi står her i mørket og begynner å fatte noe.

Jul etter jul har vi sunget om det lille barnet på mors fang. Vi visste at det ikke var rom i herberget, men mer som en romantisk forestilling. For lys og julesanger omkranset moren der hun smilte med det lille stille barnet på fanget. Noe annet ville vi ikke vite om.

Det begynner å bli så lyst at vi kan skimte menneskene i mørket. Mora sitter der med barnet: En vanlig liten guttebaby. Nå legger hun barnet til brystet. Bevegelsene er langsomme, som om hun ikke eier flere krefter. Glad og utmattet er hun.

Vi begynner å forstå litt mer. Før trodde vi at det var enkelt for Gud å bli født inn i verden. Men vi skjønner at vi har tatt feil. For nå har vi vært i stallen. Vi har erfart at fødsel ikke skjer uten smerte, at det ikke finnes nytt liv uten kamp, ingen glede uten trøtthet. Gud kan ikke fødes inn i vår konfliktfylte og sorgfulle verden uten kamp.

Vi står her i stallen og begynner å ane at Gud ikke hører til i en verden der vi later som om det vonde og vanskelige er fraværende. Gud hører til i vår verden av smerte og mørke. Vi kan lengte etter glede og nytt liv. Dette livet kan bare kamp og tålmodighet gi, Gud er der i dypt i skrikene, og i ventetida mellom dem, i gleden og i smerten. Her er det Gud lar tid og evighet kysse hverandre.

Vandringa til stallen i nattemørket sier noe til oss som ofte ikke tror at vi kan finne Gud i vår verden, eller i verdens kamp og smerte. Den sier noe til oss som tror vi må klare oss uten Gud når det kommer til stykket. Krybben og stallen er vår verden

og våre liv, der Gud fødes med smerte.
Kom, bli med til stallen.

Forslag til bønner på julenatt

Jeg husker ikke opphavet til denne bønna, eller hvem jeg fikk den fra. Jeg har brukt forskjellige varianter av den som forbønn på julafuten. Jeg synes noe av den kan passe også på julenatt.

*Gud, du som ble menneske som oss,
- vær nær hos alle menneskebarn.
Du som ble født i en stall,
- vær nær hos alle hjemløse.
Du som kom til verden om natten
- vær nær hos alle som trues av mørket.
Du som var et hjelpeført barn,
- vær nær hos alle som er redde.
Du som lå i dyrenes krybbe,
- se i nåde til alt som lever på jorden
for Jesu Kristi skyld*

*Du som ble tilbedt av vismenn fra Østen
- se i nåde til folkene i Asia, Afrika og
Latin-
Amerika.
Du som ble reddet fra drapet på de
uskyldige barn
- vær nær hos alle som rammes av
krigens redsler.
Du som måtte flykte og leve i et fremmed
land,
- se i nåde til alle flyktninger.
Du som gikk omkring og gjorde godt,
- se i nåde til vår truede verden
for Jesu Kristi skyld.*

Salmetavle

- NoS 49
- NoS 45
- NoS 53
- NoS 71
- NoS 72

*Signe Fyhn er sokneprest i
Lilleborg menighet i Oslo
E-post:s.fyhn@online.no*

Juledag 25 desember 2005

Prekentekst: Joh 1,1-5 - (6-8) 9-14

Lesetekster: Jes 9,2-3. 6-7 Hebr 1,1-5 a

Av Snorre Bjerkholt

Ordets Jul

Johannesprologen er en tekst som har skapt hodebry ikke bare for meg som skal skrive denne kommentaren, men også for prester og kirkesamfunn før oss. Teksten er ikke vanskelig å forstå verken rent språklig, eller i forhold til det å fortolke bildene vi presenteres. Vanskelighetene består i at utsagnene blir mange, og at ordene er mettet med religiøs og filosofisk mening av en slik karakter - at vi som leser stopper opp allerede i den første setningen og tenker "hva innebærer nå dette ?" 209 ord med grunnleggende og dyspsindig teologi lar seg ikke omgjøre til en virkelighetsnær preken sånn helt uten videre.

Ved juletider er vi som er prester så heldige at mange kommer til kirken. Julen 2005 er min tredje jul som prest, og jeg vet av erfaring at det plutselig å ha full kirke gjør

meg litt ”høy”, og veldig raskt har jeg mye – som regel for mye på hjertet.

To temaer blandt tekstens mange.

På denne dagen ville jeg derfor (klok av skade) valgt å la både filioque striden, kirkeskismaet, logosteologi og formuleringer i Den nikenske trosbeskjelsen være et tema for senere fordypninger, og istedet konsentrert meg om et sentrale tema:

Ordets betydning i livene våre

Ord og tanker er også skapt.

I ord og lignelser forteller teksten oss at alt er skapt av Gud, også ordet.

Johannesprologen tvinger oss til å se likheter med og paralleller til skapelsesberetningen, slik den står nedskrevet i 1. Mosebok. Men i motsetning til skapelshistoriene i Det gamle testamentet fremhever Johannesevangeliet også ”ordet” som noe som er gitt oss av Gud.

Kanskje går det an å kalle Johannesprologen for en type skapelsesfortelling som tilfører nye og også immaterielle verdier til alt det gudeskapte konkrete.

Ordet er et av de redskapene Jesus brukte i sitt liv og virke på en så god måte at det er skrevet bok om han i en tid hvor biografier ikke var vanlig å utgi. Framheving av ordet som virkemiddel peker på Jesus selv.

Det er ikke bare fisker, fugler, dyr eller mennesker som er blitt skapt, men også *ordet*.

Ordet som er godt og som bringer lys.

Ordet som utgangspunkt for gode tanker, men også for gode handlinger.

Ordet bør ikke bare forstås som Guds ord til oss, men like mye som en beskrivelse av sider ved samhandling mellom mennesker.

Er mange ord da av det gode?

”Som lutherske prester står vi i en ordrik tradisjon som i for liten grad har tatt innover seg levd liv og erfaring”, vil mange hevde i dag. Protestantismen var i sin opprinnelse en bevegelse som først og fremst satset på ordet, og ikke på bilder eller handlinger, som veien til kontakt mellom Gud og mennesker, (Tarald Rasmussen, KULTs skriftserie nr. 53 Norges forskningsråd, 1996). På sett og vis har ordet som virkemiddel i forkynnelse og evangelisering noen ganger også kommet til å framstå i et slags motsetningsforhold til konkrete nestekjærlige handlinger. Trolig er det slik at organisasjoner som Frelesarmeene og Kirkens bymisjon blir ellsket nettopp fordi de prater relativt mindre, og legger større vekt på å handle.

Ord må ledsages av handling

Ordet, forstått som det gode og byggende, kan også misbrukes og forringes, og i ytterste fall bli destruktivt dersom det ikke ledsages av handling i det levde liv.

Jesus mestret det å ledsage sine egne ord med handling. Vi andre gjør ikke beständig det. Likevel må det være et mål for oss at alle kristelige, gode og velmenende ord ikke tillates å leve et isolert liv, men alltid forsøkes integrert i det levende liv. Vi trenger med andre ord å forsøke å leve som vi lærer. Først da kan ”ordet ta bolig i oss”.

Hans egne tok ikke imot han

”Juleordene” handler om lys og kjærlighet. Og i noen få dager fyller vi livene våre med fellesskap, gaver og barnlig glede.

Jula er god, men den er også sårbar fordi ikke alle har noe fellesskap, ikke alle får noen gaver eller føler noen glede.

Som i et Ibsensk drama lever vi i idyllen, men samtidig fornemmer vi også det at det er noe som ligger bak, og som ikke er godt.

Skal vi leve som vi lærer og følge de ordene vi selv forkynner blir det vår oppgave å gi av vår overflod til de som ikke har det godt nettopp nå når vi har det som best.

Julen er en tid for glede, men også en tid for å bli inspirert til hvordan verden, og de 360 andre dagene, egentlig burde se ut.

Han er i verden og verden er blitt til ved han, men skal vi også gjennkjenne han handler det om å feire jul året rundt.

Ord som stenger ute

"Julen er en vanskelig tid for oss humantikere..." - pleier min gode venn matematikeren og ateisten Anders å si

"...jeg blir grepst av juleevangeliet og de gode ordene selv om jeg stritter i mot så godt jeg kan" – fortsetter han med et smil om munnen.

Å være født av Gud som det står i vers 13 betyr ikke at alle føler seg hjemme i kristendommens alle ord og uttrykk. Min venn Anders er en av dem som noen ganger blir støtt og forlegen av kristne ord og påstander når de koliderer med hans eget matematisk-realistiske univers.

I møte med logisk og rasjonalistisk kritikk har vi i kirken ofte tydd til ordene, og laget oss dogmatiske læresetninger fulle av ord. Ord som noen ganger også støter bort. Kanskje skulle vi noen ganger bli flinkere til å la de retoriske og argumentative ordene "som skal ha rett" ligge ubrukt.

Og i stede høre på ordene fra en enkel fortelling om en gutt som ble født i en stall. Historien om gutten som kom til oss med sitt lys har fasinert mennesker i to tusen år, og vil fortsette å gjøre det også i framtiden.

Velsignet Jul, (og husk ikke skriv en forordrik preken).

Forslag til kollektbønn

God Gud la ordet som du har gitt få ta bolig i oss, slik at vi ser ditt lys som skinner i mørket. La oss feire din fødsel med glede og godt fellesskap, men la oss se at også i disse dagene er det folk som sitter i mørket.

La oss ta imot dem som du tar imot oss, og la hele verden få leve i fred og kjærlighet slik alt en gang var skapt og tiltenkt.

Amen

Salmetavle

- NoS 29
- NoS 38
- NoS 54
- NoS 43
- NoS 56

*Snorre Bjerkholt er sokneprest i Hvaler
E-post:jatp@hvaler.kommune.no*

2 juledag (Stefanusdagen)

26 desember 2005

Prekentekst: Matt 10,32-39

Lesetekster: Jes 50, 4-7 Apg 7,52-60

Av Anne Borchgrevink Persen

Det er helt klart en kalddusj å møte 2. juledagstekstene. Martyfortellingene har like fullt tradisjonelt virket oppmuntrende på kristenfolket, når de har strevet og kjempet. Man har tradisjonelt hentet styrke til egen kamp gjennom å bli fortalt om martyrenes utholdenhets og lidelse, og på den måten kjempet seg videre, som små martyrer mot store tyranner. Kanskje er dette en av grunnene til at så mange tenker at det må gjøre litt vondt å være kristen også... som tran, på en måte – at det må smake vondt for å hjelpe?

Kollektbønnen

Dagens kollektbønn ber oss, på noe manipulativt vis, kanskje, om å be for våre motstandere, begrunnet i alle dem som var tro mot evangeliet gjennom motstand og forfølgelser like inn i døden. Jeg tror man godt kan være oppmerksom på det religions psykologiske aspektet her, hvor vanlige mennesker ikke har særlig å stille opp med i møte med et slikt speil. Videre tar kollektbønnen for seg alle som i dag må lide for Guds navns skyld, og vrir til slutt fokus over på oss og at vi må holde fast på den gode bekjennelse. Dette er en dobbelhet som jeg tror kan være fruktbar å jobbe videre med.

Jesaja 50;4-7

Leseteksten er hentet fra Deutero-Jesaja,

skrevet i seneksisk tid. Versene 4-7 er den del av den 3. tjenersangen i Deutero-Jesaja. Tjenersangene har tjeneren som subjekt, og da også gjerne som Herrens lidende tjener. Versene 1-5a ser ut til å beskrive det privilegium det er å være tjeneren (med en disippels tunge og disiplenes ører), de følgende versene (5b-7(f)) beskriver hvilke oppgaver Herrens lidende tjener faktisk har (å bli slått på ryggen/ansiktet, dratt i skjegget, hånt og spytet på). Teksten holder sammen paradokset at tjeneren har tillit til Gud planer, og det at tjeneren ser ut til å opprettholde tilliten og troskapen også når folket slår og spytter.

Acta 7;52-60

Tekstutdraget er hentet fra slutten på Actas første hoveddel, som handler om urmenigheten i Jerusalem; kristofaniene, Ånden blir gitt, tegn og under, og menighetens liv og levnet sånn generelt. Vår tekst har som hovedfokus steiningen av Stefanus. Stefanus var en av syv diakoner i menigheten i Jerusalem. Som diakoner flest, hadde han et spesielt praktisk ansvar for eldre, matutdeling og konfliktløsning. Han hadde også forkynneransvar i menigheten. Stefanus fikk rettet sterke anklager mot seg, og ble steinet, etter en lengre forsvarstale for Rådet. Eksegetisk er vers 56 ganske spennende, hvor Stefanus ser at himmelen har åpnet seg og ”Menneskesønnen stå ved Guds høyre hånd”. Stefanus siterer Jesus for det høye råd (Mk.14;62), hvor Jesus selv forteller at det høye råd skal få se ”Menneskesønnen sitte ved Kraftens høyre hånd og komme med himmelens skyer”. Sitatet knytter seg helt bokstavelig til Jesu ord om at ”Den som vil følge meg må fornekte seg selv, ta sitt kors opp og følge meg”. Stefanus er

også den eneste i NT som bruker tittelen ”Menneskesønn” om Jesus, for uten Jesus selv.

Prekentekst: Matt 10;32-39

Dette stykket tekst er en del av Jesu store utsendelsestale til disiplene (6;9-8;1). Det er som om Jesus ikke får advart disiplene sine nok. Han forteller dem at de kommer til å bli forfulgt. Og så forteller han dem at de ikke vil bli forlatt. Sterke løfter knyttes til dem som forfølges. Jeg tror ikke Jesu advarsel om splittelse og strid var ment som en trussel, snarere som en situasjonsbeskrivelse, og det skal vise seg i de kommende tre hundreår at han fikk rett.

T3 - Momenter til preken

Teologien; Jeg tenker at det er viktig å være bevist på hvilken teologi som ligger til grunn når vi preker over denne teksten. Jeg tenker spesielt da på ”tran-teologien”, hvor det å ”ta sitt kors opp og følge meg” kan forstås nesten bokstavelig, og til og med bli selvdestruktivt.

Trusselen: Karl Barth snakker om truslene, og nevner, som den sterkeste trusselen, menneskets egen, indre forfektelse.

Kanskje er dette en ledetråd til vår tids og vestlige verdens forfølgelse.

Trosbærerne: Hvis martyrene bar troen også for andre mennesker på sin tid – og i ettertiden, så tenker jeg at selv om ikke martyreri er fremtredende for oss nå, så er trosbærerne det fremdeles. Dem jeg vet om som bærer troen sin på en slik måte at jeg har større tro på Gud på grunn av dem. Jeg vet om en som bærer korset sitt rundt halsen på trass, som en protest mot mye av det kirken vår står for. Jeg vet om en som

har håpet i lomma, formet som en liten kule, slik at når hun ikke ser det, så kan hun hente det frem. Jeg vet om en som er 97, som venter på å bli forfremmet til herligheten hvilken dag som helst, og som gleder seg.

Noe om dagens karakter...

Kirkens tradisjoner for å feire Stefanus den 26. desember er lange. Faktisk lengre enn feiringen av Jesu fødselsdag den 25.. Stefanusdagen bærer rød farge, som er martyrenes og også pinsens farge.

Det er mange kontraster i dagens tekster, i forhold til vår vestlige, tradisjonelle julefeiring. Jeg tenker at disse tekstene forteller noe om konsekvensene av julens budskap, og konsekvensene av at fredsfyrsten er blitt født.

Julen handler om Jesusbarnet som skal gi verden fred, fremtid og håp. Og forandringer, kanskje aller mest. Store forandringer. Så store forandringer at et helt land vil bli veltet om på. Fredsfyrsten varsler om krig. Det er ikke alle som liker forandringer, forandringer kan gjøre de rike fattige. Forandringer kan true et samfunns velfungerende system.

Fredsfyrstens krig er da likevel ikke en krig hvor hans soldater bruker sverd. Denne krigen skulle utføres ved å fortelle om Jesus, be for motstanderne, vende det annet kinn til den som slo, eller bli slått på ryggen/ansiktet, dratt i skjegget, hånt og spyttet på.

Paulus snakker om å strekke seg etter seierskransen. Stefanos betyr Seierskrans, det er hentet fra den olympiske verden og idrett-

sarenaen, hvor idrettsutøverne mottok en laurbærkrans som bevis på noe de hadde vunnet. Om denne martyren het Stefanus ved en tilfeldighet eller om han ble gitt dette navnet fordi de ikke hadde noe navn på ham, og fordi det passet godt, vet vi ikke riktig.

Salmeboken foreslår nr. 73 – nr. 80, jeg tenker at det også kan være fint å synge julesanger fremdeles.

Salmetavle

NoS 68
NoS 578
NoS 41
S.97 72
NoS 78
NoS 80

*Anne Borchgrevink er prest i Fjellrosa
Ressurssenter i Oslo.
E post: anne@fjellrosa.no*

Nyttårsaften 31 desember 2005

Prekentekst: Joh 14,27

Lesetekster: Klag 3,22–26 2 Pet 3,13–15a. 17–18

Av Magnar Elde

Fred er det mulig?

Johannes 14,27 er en kjærgommen tekst å tale over ved nyttårsskifte. For er det noe vi ser etter ved utgangen av året, så er det utsiktene til fred. Bak oss har vi et år som kan gi grunn til det motsatte: «angst og

motløshet», som skrevet står. I tillegg til krig og terror, har 2005 vært preget av store naturkatastrofer. Den militære og økologiske situasjonen tyder ikke på noen snarlig bedring. Kanskje blir det til og med verre. Skrek og gru! Men slik skal vi ikke preke, selv om vi må være realistiske og også bekrefte folks uro. Hovedsaken er: Vi skal forkynne til fred for dem som opplever angst, og om fred for dem som om volder ufred. Dette rammer oss i den vestlige verden.

Tekstens oppbygning: Vers 27,a: Løfte: «Fred gir jeg dere». Vers 27,b: Antitese: «Ikke den fred som verden gir». Vers 27,c: Formaning: «La ikke hjertet bli preget av angst og motløshet». Fred er både en gave og en oppgave. Oppgaven finner vi i Bergprekenen 5,9: «Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn». Det går på holdning, handling og livsstil og berører samfunnet, verdensituasjonen og naturen. Gaven er noe Gud gir i Jesus Kristus. Men slik verden nå en gang er, må det nødvendigvis bli en fred midt i uro. Det er vel nettopp derfor vi har bruk for den. Grunnen til at Gud kan gjøre noe med problemet, er dobbel: 1: Han deler vår angst ved selv å gå inn i våre kår. Hebreerne 5,7: Da Jesus levde som menneske, ba han i nød, med høye rop og tårer, til ham som kunne frelse ham fra døden, og han ble bønnhørt fordi han var gudfryktig. 2: Han overvinner motløsheten ved å gi oss hjelp fra Gud: «Min fred gir jeg dere». Her går det an å identifisere seg med disiplene. De var selv ofte engstelige. I storm på Genesaretsjøen. Mat 8,25: «Herre frels! Vi går under». De var motløse da 5ooo manglet mat i ørkenen. Joh.6,7: «Brød for to hundre denarer er ikke nok til

at hver av dem kan få et lite stykke». Under rettergangen mot Jesus var de redde: Markus 14,50: «Da forlot alle ham og flyktet».

Nå kan ikke vi alltid vente at situasjonen endrer seg, eller vente til den gjør det, selv om vi må arbeide for det. Heldigvis er heller ikke evangeliet avhengig av dette. Nei, «ikke den fred som verden gir», sier Jesus at han skjenker. Det handler om Gudsfredens annerledeshet: «Min fred». Eller som Efeserbrevet uttrykker det: «Han er vår fred». Årsaken til angst og motløshet er verdens forgjengelighet og menneskenes synd. Grunnlaget for freden er forsoningen. Kolosserne 1,20: «Han skapte fred ved hans blod på korset».

Det hebraiske «Sjalom» er et relasjonsbegrep. Det går videre enn vårt fravær av krig. Det har med hele livssituasjonen å gjøre, kroppens velvære, samfunnsforhold og naturen. Salme 85,11: «Rettferd og fred kysse hverandre». Men først og sist gjelder det forholdet til Gud. Det kommer tydelig frem av sammenhengen. Etter at Jesus taler om Åndens sendelse i 14,26: «Talsmannen, Den Hellige Ånd, som Far skal sende i mitt navn, skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere», så lover han dem freden. Slik finner vi det også fra oppstandelsesscenen i 20,22: «Fred være med dere! Som Far har sendt meg, sender jeg dere. Så åndet han på dem og sa: Ta imot den Hellige Ånd»:

I følge Galaterne 5,22 er «Åndens frukt kjærlighet, glede, FRED, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet og selvbeholderkelse. Slike ting rammes ikke av loven». Frelsen er altså oppnåelig for alle. Dens

innhold er fellesskap med Gud. I foreningen med Den treenige, får vi fred. Der finnes to typer fred, sier vi gjerne: En indre og en ytre fred. Bibelen skiller nok ikke så skarpt mellom dem som vi gjør det i vår kultur. Den opererer heller ikke med et skille mellom åndelig og materielt. Hele verden er jo Guds. Han er så vel skaper som frelser. Under den nåværende verdens ordning må vi tidvis og stedvis nøye oss med en av delene. Dog skulle alle alt nå kunne få oppleve dette som nevnes i Filiperne 4,9: «Guds fred, som overgår all forstand, skal bevare deres hjerter og tanker i Kristus Jesus. » Når det fullkomne kommer, skal freden omfatte alle sider ved livet. Ikke for ingen ting kalles dette «fredsriket».

Freden i Bibelen blir da eskatologisk å forstå: Jesaja 11,6: «Da skal ulven bo sammen med lammet». Men i Johannesevangeliet er der tale om realisert eskatologi. Det er derfor det heter «min fred». Jesus sammenholder dem i sin forkynnelse. Han sier ikke; Bare dere omvender dere, er det ikke så nøye med at dere lider vondt. Nei, han lover Guds rike til de fattige her og nå. De ulykkelige som er bedratt for sine liv, skal få det evig igjen. Dette hjelper oss til å ta imot. Guds rike skal komme i herlighet. Selv om det enda kun bryter igjennom ved hans ord og gjerning. Bindeleddet mellom dem er troen, håpet og kjærligheten. Det hjelper også oss til å holde sammen hva vi ellers synes er skilt; etisk og kosmisk, det spirituelle og konkrete. Forhåpentligvis gir det oss kraft og inspirasjon til også å gjøre noe med våre liv og samfunnsforhold. Kristendommen er ikke alene til for det evige livs skyld, men også for at denne verden skal bli best

mulig: Som det så oppmunrende kunn gjøres i juleevangeliet og i Peters brev: «Fred på jord» «En ny himmel og en ny jord hvor rettferdighet bor». Godt nyttår for 2006!

Salmetavle

- NoS 57
- NoS 52
- NoS 63
- NoS 56

*Magnar Elde er sokneprest på Balke
E-post: hme_@hotmail.com*

Nyttårsdag (Jesu navnedag) 1 januar 2006

Prekentekst: 4 Mos 6,22-27
Lesetekster: Hebr 13,5b-8 Matt 1,20b-21

Av Martin Ravndal Hauge

Det er vanskelig å tekstgjennomgå disse versene; jeg kan ikke forholde meg til dem isolert fra den gudstjenestelige bruk: En lysflom fra alteret, øynene mine vendt nedover og innover mens ordene uttales, løftes først mot korset tegnet så stort det forblir stående inn i stillheten rundt klokkeklemtene. Og så bevegelsen fra kirken ut i den kommende uke som velsignet velsigner. Et bedre uttrykk for hva det er å være menneske på jorden vet jeg ikke om.

Så også innen en gammeltestamentlig ekklesiologi: Vi kan bare tenke på utarbeidelsen av velsignelsestemaet i Genesis med menneskets historie som en serie ‘fall’ inntil en ny begynnelse med utvalgte velsignede som formidler velsignelse til en ætt av velsignere; en ny historie som kan føres frem til at YHWH kan forlate sitt hellige fjell for å bo i menneskenes verden. En hverdaglig utgave av velsignelsen illustreres i Ruth 2,4, en poetisk i Ps. 121. Det er endog mulig at velsignelsens adressater også har omfattet de døde: I graver rett utenfor Jerusalem, fra 6-700 før Kristus, har man funnet små plaketter av sølv (amulettter?) med versjoner av Num. 6,24-26. Har den aronittiske velsignelsen også innbefattet den dødes reise hinsides? Dette ville korresponder med den kirkelige bruk av formelen i gravferdsritualet slik den oppleves umiddelbart av de sørgende, i motsetning til min rektor på Practicum som understreket strengt at velsignelsen også i en begravelse var forbeholdt de levende!

Plasseringen i konteksten understrekker betydningen av formularet. Formelt sett kan perikopen virke malpassert som etterhengt nasireer-lovene i kap. 6. Velsignelsesscenen i Lev. 9,22 ville utgjøre en langt mer passende kontekst. Men med den nåværende plassering blir faktisk kjempekomplekset av lover gitt ved Sinai konkludert med påbudet om velsignelse. For 7,1 innleder en spesiell sammenheng ved å vende tilbake til det som skjedde da Møteteltet ble innviet, og fremstiller dermed en serie begivenheter som fortsetter beretningen i Exod. 40 og forbereder oppbruddet fra Sinai (cf. en tilsvarende innramming i 9,15-23 etterfulgt av kap.

10). Disse redaksjonelle grepene løfter velsignelsesperikopen frem som et siste ord som avslutter Sinai-lovgivningen, og setter den også inn i en meningsfull ramme som blir angitt av ørkenvandringens kriser: De velsignede er et folk på vandring.

Formularets form understreker velsignelsen som uttrykk for den sublime generositet: Versene 24-26 er sentrert om 3 ganger 2 verb satt ut som ønsker. Som velsignere står prestene og ønsker at guddommen skal velsigne folket. Spillet mellom velsignelsens to subjekter kommer frem i de innledende og avsluttende kommentarene. Prestene er velsignere i følge v. 23, og i følge v. 27 skal det guddommelige *Jeg velsigne ‘dere’* når prestene gjør det de skal. Det pronominale ‘jeg’ i v. 27 er strengt tatt unødvendig – subjektet kommer frem i verbalformen på hebraisk – og understreker betydningen av det guddommelige subjekt. Den menneskelige velsigner ønsker at Velsigneren må manifestere seg på en spesiell måte for ‘deg’. Men samtidig, og det er merkelig og sikkert betydningsfullt, knytter Velsigneren sin aktivitet til menneskelige velsignere som ønsker alt folket vel.

Betydningen av det guddommelige subjekt understrekkes av at den prestelige aktivitet som velsignere defineres i v. 27 som ‘å legge mitt navn på folket’. Dette korresponderer med den trefoldige gjentagelse av navnet JHWH i velsignelsesformularet i vv. 24-26 (bokstavelig: ‘han velsigne deg, Jahve –; ‘han gjøre lysende, Jahve –; ‘han løfte, Jahve –’). Dette er spesielle konstruksjoner både på norsk og særlig hebraisk (cf. det trefoldige JHWH i Jes. 33.22 og presentasjonen av den kommende i Ps. 24.7-10,

også her faktisk Jahvenavnet kunstferdig utformet tre ganger). Velsignerens identitet er tydelig viktig. Det ønskede ‘gode liv’ representerer ikke et generelt ønske om generell velferd, men er forbundet med gaver gitt av guden JHWH. Denne identitet er knyttet til en felles historie; guden har manifestert seg gjennom en serie handlinger (for eksempel formlene ‘han som førte deg ut fra Egyptens land’). Skikkelsen YHWH har gjort ‘din’ fortid og vil gjøre ‘din’ fremtid. Det må innebære at ønsket om Jahve som velsigner innebærer gode gaver som korresponderer med Velsignerens vesen. Når JHWH velsigner, må det dreie seg om ‘jahvistiske’ velsignelser og forståelsen av hva en ‘jahvistisk’ velsignet trenger til. Dette må få konsekvenser for lesningen av de tre setningene som konkluderer hvert vers i formularet: ‘og han bevare deg’; ‘og han være deg nådig’; ‘og han sette for deg fred’. Det er ikke stor forskjell på funksjonen av de tre verbene. Grunnleggende for det første i v. 24b er aspektet av oppmerksomhet; ‘ha oppmerksomheten rettet mot, vokte på, passe på’; dermed innebærer ‘ta vare på, beskytte, berge’. Motivet er ofte forbundet med vei- og vandre-motiver og de farer som dette medfører (Gen 28.15, Jos. 24.17, Ps. 12.8, 16.1). Verbet i v.25b betyr ‘vise velvilje, gunst, være nådig’. Oftest brukt med et guddommelig subjekt og særlig viktig som bønneformel: Miskunn deg over meg, JHWH! f. eks. i Ps. 6.3, 31.10 (via LXX beholdt i den nytestamentlige kyrie eleison-formelen); som et velsignelsesønske i Gen 43.28. Det vil si at den andre konkretiseringen markerer en intensivering av det første verbet; guddommens oppmerksomme nærvær ytrer seg som inngripen i en

konkret krisesituasjon. Den tredje konkretiseringen ‘sette fred for’ i v. 26b er omfattende for tilstander der alt er godt; fra helse og velferd og fremgang (Gen 43.27) til fredelighet både privat(Mal. 2.6) og offentlig (Dom. 4.17) til lykke tilstanden ‘fred’ der alt er som det skal være (Jes. 32.17). De tre verbene kan dermed uttrykke en stigning fra mulig trussel til akutt nød til en altomfattende tilstand av ‘fred’. Men først og fremst er de tre verbene åpne og kan leses sammen som variasjoner av guddommelig nærhet i en positiv modus. (cf. knippene av verbi Ps. 121 og videre Ps. 97.10-11, 116.5-6, Job 29.2-3).

Verbene knytter til individuelle kategorier. Dette kommer også frem i den gjennomførte bruken av suffikser i 2. person i hvert halvvers som markerer guddommens spesielle forhold til ‘deg’. De hebraisk-kyndige kan lese selv og høre hvordan den seksfoldige bruk av ‘deg’ markerer en lydig rytme. (Hebraisk-leseren vil også merke at det siste halvverset 26b bryter med setningsrytmen slik den er etablert i 24b og 25b. Velsignelsens uttoning i ‘fred’ satt til slutt gir det siste ordet en spesiell betydning som et konkluderende ‘hvilepunkt’).

Personsrelasjonen understrekkes av motivet Jahves ansikt i vv.25a og 26a. ‘Navnet’ markerer Velsignerens identitet, og ‘ansiktet’ er det sublime uttrykk for Velsignerens nærhet henvendt mot ‘deg’. Til det lysende ansikt cf. Pred. 8.1 og generelt Job 29.3; til ‘løfte ansiktet til’ som uttrykk for spesiell begunstigelse cf. Dvt. 28.50 og som et markert uttrykk for å ‘møtes ansikt til ansikt’ 2. Sam.2.22. I Pentatevkens kontekst er det naturlig å henvise til temaet

‘visio dei’, i særdeleshet slik det utføres i Exod. 33-34. Her utvikles motivene Jahve ‘selv’ som folkets leder og Moses’ bønn om å få se det guddommelige ansikt frem til Jahves selvpresentasjon som den Nådige og Miskunnelige, mens bønnen om å få se det guddommelige ansikt oppfylles ved synet av den guddommelige rygg som resulterer i at Moses’ eget ansikt ‘hornet seg i lys’ så skinnende at folket ikke maktet å utholde det. Det dreier seg tydelig om enormt viktige forestillinger som samtidig er så plastiske at de kan utformes meget fritt – det må predikanten også kunne våge!

En predikant som opplever sin lesning av perikopen som vel konvensjonelt og abstrakt from, kan kanskje få noen andre idéer via Job 7.16-19: Den spesielle guddommelige oppmerksomhet kan være så plagsom at den spesielt benådede ber om å få slippe. I den kirkelige velsignelse strømmer lysflommen fra alteret gjennom et kors – i de farver og aspekter som blir til gjennom ‘korset’ som prisme og som møtt av det enkelte ‘du’. Til dette bildet kan legges en gammeltestamentlig illustrasjon fra velsignelsesscenen i Lev. 9.22-24: Det guddommelige ansikt er en ild som fortærer folkets offergaver – med ‘fortæringer’ ikke som noe negativt destruktivt, men som uttrykk for anerkjennelse og forvandling.

*Martin Ravndal Hauge er seniorprofessor ved Det teologiske fakultet
E-post: m.r.hauge@teologi.uio.no*

Kristi åpenbaringsdag

8. januar 2006

Prekentekst: Joh 8,12

Lesetekster: Sal 72,8-17; 1 Tim 3,14-16

Av Ingebrigt Røen

Hun våkner gjennomsvett og i angst og vet at hun ikke kommer til å sovne igjen. ”Kan du synge ’Navnet Jesus’?”, spør hun når sykehuspresten kommer. ”Midt i nattens mørke blinker som et fyrllys Jesu navn”. En tåre blinker på kinnet. Hun synker ned på madrassen, finner hvile i angst.

Fyrlys, talglys, trafikklys, overlys, sollys, motlys, leselys, blålys, blinklys, dåpslys. Hva slags lys er Jesus? Vi som bor her i det mørke, kalde nord har i alle fall ikke vanskelig for å forstå betydningen av lys. Åge Aleksandersens ”Mykkjy lys og mykkjy varme” setter ord på lengselen etter lys, varme og fellesskap.

”Jeg er ikke redd for døden. Men for veien fram dit”. Han var mest redd for smerter og for å dø bort fra barna sine. Vi sykehussprester ved St.Olavs Hospital i Trondheim snakker om eksistensiell angst, angst knyttet til selve eksistensen. Både livsangst og dødsangst finnes. Det viktigste for den døende er ofte at de nærmeste er der ved senga og at det er ei hand å holde i. Er det ei hand på andre siden av døden, også?

”Jeg er” verdens lys, sier Jesus i teksten. I Johannesevangeliet sier han også ”Jeg er” livets brød, døren, den gode hyrde, veien osv. Uttrykket ”Jeg er” spiller på selve Gudsnavnet ”Jahve”, slik Gud åpenbarte

det for Moses: ”Jeg er den jeg er” (Ex 3,14). Jesus beskriver altså seg selv ved å bruke Guds navn. Det er ikke rart at fariseerne tar til motmæle (v.13) og at det er snakk om å gripe han (v.20). Her er en mann fra Nasaret som hevder å være guddommelig. Han åpenbarer enten sin hybris eller sin guddømmestatus.

Pasientens lys

En sykepleiers smil. En lege som tar seg tid. En uventet telefon fra en venn. En siste tur på hytta. Sønnen som sitter ved senga. Tegningene på veggen.

- Hva håper du på i dag? Spurte jeg den unge mannen som satt ved sin samboers dødsleie. ”At hun skal slå opp øynene igjen og smile til meg. Hun gjorde det i går. Hun har så vakkert smil”.

- Hun hadde så vondt. Alt var smerte. ”Men da det var aller verst, kjente jeg det som om jeg ble rugget i ei vogge”, sa hun. ”Jeg tror det var Gud”.

- Men hvis jeg dør. En kreftsyk sa: ”Jeg vil så gjerne leve, og har sagt det til Gud. Men hvis jeg dør, tror jeg likevel at jeg har noe godt i vente. Jeg har slått meg til ro med at jeg er i Guds hender”. - Hun gir meg et bibelord hver dag

”Hun ringer hver dag”, sa han undrende og glad. ”Og så gir hun meg et bibelord. I dag var det noe med å bære hverandres byrde”. Han hadde fått en dårlig diagnose og trengte både hennes og ordets lys.

Kontekst

Kap 5-10 kan kalles ”Jesus og de viktigste jødiske festene”. Mens kap 5 handler om Jesus og Sabbaten og kap 6 om Påsken, handler kap 7-10,21, som vår tekst er en del av, om Jesus og lauvhyttefesten.

Tekst og teologi

I det følgende deler jeg det jeg fant spennende i den bokteologisk gravevirk-somheten.

- Lys og lauvhyttfest. Både Jesu proklamasjon av seg selv som kilden til det levende vann (7,37f) og verdens lys ser ut til å ha sin bakgrunn i lauvhyttfestens ritualer og tekster. I vår tekst står Jesus ”ved tempelkisten” (8,20) i kvinnenes forgård, der vannprosesjonen passerte under lauvhyttfesten. I denne forgården tente man under festen fire lysestaker (andre skriver to) så høye at det måtte stige til. Hver av gull-lysestakene hadde i følge Mishnah fire gullboller hvor det fløt veker laget av prestenes klær. Stakene lyste opp ”hele Jerusalem” når de var tent. I denne konteksten er det altså at Jesus proklamerer seg selv ikke bare som Jerusalems, men hele ”verdens lys”.

- Den som følger meg/lyssøylen i ødemarken.

Exodustradisjonen - tiden da de bodde i lauvhytter - rommer både bildet av vannet fra klippen og av lysstøtten som gikk foran dem om natten. Teksten vår har sannsynligvis dette som noe av sin bakgrunn i følge R.E.Brown. Jesus er den nye lyssøylen som går foran oss i nattemørket. ”Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket...”

- Verdens lys og livets lys

Vårt vers ligger tett opp til Johanne-sprologen, som igjen spiller på skapelses-beretningen. Her er hele verden arena.

Lyset og livet gjelder alle. Gud – skaper av verden, lyset og livet - har sendt én som skal være verdens og livets lys.

”Det bli lys” sa Gud som det første skaperordet i Gen 1,3. Og det ble lys. Med Jesus blir det igjen lys. I Joh 1,10 betyr verden

(kosmos) den verden som har vendt seg bort fra Gud. I 8,12 betyr det ”alle mennesker” slik som i 3,16.

Uttrykket ”Jeg er verdens lys” gjentas i kap.9,5 når Jesus, som verdens lys, gir lys/ åpner øynene til den blindfødte, som ser og tror.

Dagen

Dåpsdag, fødselsdag, Epifanidag, Hellige Tre Kongers dag, Kristi åpenbaringsdag og Misjonssøndagen.

Dagen har en lang historie og har hatt mange navn og tema. I store deler av Østkirken er 6.jan. fortsatt juledag! Epifanidagen oppstod sannsynligvis omkring år 200 i Egypt som en gnostisk feiring av at Jesu dåp, som man mente skjedde på hans 30 års fødselsdag. Jesus ble (åpenbart som) Guds Sønn ved sin dåp, mente gnostikerne. Det at vismennene i Mt 2 (1.rekkes tekst) hyllte Jesus som guddommelig allerede ved fødselen, ble viktig skyts mot deres skille mellom Jesu guddommelighet og hans menneskelighet. Hos oss het dagen ”Hellige Tre Kongers Dag” fram til 1918. Nå heter dagen Kristi åpenbaringsdag. Men med ”de hellige tre konger” kom også misjonsmotivet inn, og Kristi åpenbaringsdag har mer og mer blitt den norske kirkes misjonssøndag.

Vismennene kommer som representanter for folkeslagene og tilber han som i følge vår tekst er verdens lys helt fra sin fødsel av.

Farge: Hvit.

Lesetekstene

Ps 72,8-17 er en flott tekst som kan gi inspirasjon til prekenen denne søndagen. Konger skal ”komme” fra Tarsis, Saba og Seba med sine gaver. ”Ham skal alle

konger hylle, alle folkeslag skal tjene ham”. Hvorfor? ”For han berger de fattige som roper om hjelp, de arme som ingen hjelper har. Han ynkes over småkårsfolk” osv. Les v.12-14! Her er det misjon, og her er det mykkjy lys og mykkjy varme.

1 Tim 3,14-16. ”Han ble åpenbart i mennesker skikkelse...tatt opp i herlighet”. Slik begynner og slutter Kristushymnen. ”Herrens herlighet” er overskrift over dagen i Sverige.

Misjon

er ikke minst dette at mennesker trekkes til lyset, følger lyset og blir lys ved å reflektere det lys som er åpenbart i Kristus.

Misjon er ikke å påtvinge andre kirkens meninger, men å la andre få del i det lys og liv vi har fått gjennom Kristus.

Å følge Jesus er blant annet å ta del i hans kamp mot mørket, bekjempe urett og undertrykkelse og gjøre godt. Misjonsbevegelse er kirken underveis i en slik etterfølgelse.

*Vi trenger ditt lys, Gud,
ikke i en fjern himmel
hvor dine evige saler fylles av ditt åsyns
herlighet.*

*Vi trenger ditt lys her hvor
småkårsfolk og fattige møter mot i
livskampen,
hvor de skyldige knuger sine hender i
bønn om nåde,
og hvor de redde møter døden med frykt.*

Paul Erik Wirgenes

Black theology

”Forsoning med Gud skjer i historien” og er verken ”mystisk communion med det

guddommelige” eller ”en pietistisk tilstand av innadvendthet gitt til den troende...Guds forsoning er et nytt forhold til mennesker, skapt ved at Gud involverer seg konkret i de politiske sakene i verden, og tar parti med de svake og hjelpelese”. (James Cone i ”God of the oppressed”). Den samme Cone kritiserer hvites teologi for å redusere frelsen til en ”åndelig transaksjon” og glemme Exodus’ Gud som frigjør i historien.

I Afrika

Afrikas kristendom er festet i jorden og bønnen. En preken jeg hørte i Sør-Afrika i 2004, var en flammande tale om bensinpriser, sosiale utfordringer og om å legge ut på dypet, våge noe for å bekjempe urett. I Sør-Afrika er kristentrua en forvandlende kraft i kamp for demokrati, menneskerettigheter og kvinners stilling, et være eller ikke være for landets og folkets framtid. På Kreftavdelingen ved St.Olavs Hospital i Trondheim er Kristus mer lys for den enkelte i møte med sykdom og død.

Forskjellen mellom å være prest i Afrika og på et norsk sykehus er STOR! Men uansett hvor i verden: Den som følger ham, vandrer ikke i mørket.

Idéer til gudstjenesten

- Lys i globen/verdens lys

Dette må være dagen for å la gudstjenestedeltakerne be for noen som opplever mørke i livet og tenne lys og sette i lysgloben, som jo symboliserer jorden/verden, jfr. verdens lys. Forbønn for samarbeidskirker og misjonærer kan også gjøres slik.

Hodelykkt og kart. Bibel som kart og hodelykkt som den rettledning og det håp som Jesus gir. Slokke lyset og la konfirmantene eller andre komme inn i prosesjon

med et tent Kristuslys. Hvis det er dåp i begynnelsen av gudstjenesten, kan lyset settes ved døpefonten.

Guds ansikt lyser

For atskillige er høydepunktet i gudstjenesten ikke prekenen, men velsignelsen. ”Herren la sitt ansikt lyse over deg” (Lev 6,25). Jeg opplever som sykehusprest ofte at tårene kommer hos pasienter og pårørende når jeg lyser velsignelsen ved senga. Slik en mors ansikt lyser opp når hun ser ned i barnevogna, slik lyser Guds ansikt over sine barn. Gud ser deg og elsker det han ser.

- ”Æ e itj så relliøs,
men lærte å be kveldsbønn av bestemor og
bestemte meg for å lære mine det. Og det
har jeg gjort”. Den rause tilbakemeldingen
på en slik bekjennelse kan knapt
overdrives. Kanskje prekenen denne
søndagen kan brukes til å rose de som lærer
sine å henvende seg til han som er verdens
lys? Det slike mødre gjør, kan bli lys i det
ytterste mørke.

Dåp

Som avslutning på hver konfirmanttime siterte presten Joh 8,12. Nå hadde hun dåp mens konfirmantene også satt i kirka. Da hun tente lyset for lille Marius og begynte på ”Jesus sier: Jeg er verdens lys...”, falt konfirmantene spontant inn og sa verset i kor. Den øvrige menighet husker det den dag i dag.

Forbønn: Slå av alt lys.

Bær et Kristuslys inn og se hvordan ett talglys lyser opp hele kirken. (Eventuelt som inngangsprosesjon). Sett lyset på laglig sted og la menigheten tenne lys og be for de/det de tenker på. Les eventuelt

bønner som alle begynner slik: ”Jesus, vær du lys for dem som...”

Kollektbønn

*Gud, du som på skapelsens første dagsa:
”Det bli lys!”, - la lyset skinne i vårt
mørke. Jesus Kristus, lys du for fattige og
undertrykte! Lys for oss i dag. Gå foran
oss som en ildsøyle om natten. Hjelp oss
å følge deg i din kamp mot mørkets
krefter i denne verden. La alle mennesker
over hele din vide jord se ditt lys og
komme til deg, du som er verdens lys.*

Salmetavle

Salmer
NoS 97
NoS 525
NoS 349
NoS 71/86
NoS 535
NoS 642/98
NoS 505

*Ingebrigkt Røen er sykehusprest ved
St.Olavs Hospital i Trondheim.
E-post: Ingebrigkt.Roen@stolav.no*

1. Søndag etter Kristi åp. dag

15 januar 2006

Prekentekst: Joh 1,29-34;
Lesetekster: Jes 12,1-6; Ef 1,7-12

Av Elisabeth Tveito Johnsen

Etter fødsel kommer dåp

Julen er tilbakelagt. Vi har feiret Jesu fødsel i landets mange kirker. Vi har sett barn og voksne dramatisere Jesusbarnet sammen med Maria og Josef, hyrder, engler og vismenn. Det slår meg at julekrybben med alle dens aktører ligner på hvordan nybakte foreldre får besøk av slekt og venner etter at de har fått en liten sønn eller datter. Folk kommer med gaver og andre kommer med mat. Alle som en lovpriser de hvor vakkert det lille barnet er.

Når gjestene har gått og ting har roet seg litt ned begynner de fleste foreldre i Norge å planlegge barndåp. Tiden har kommet for den første offentlige fremvisningen av barnet. Nå er det ikke lenger kun den nærmeste familie som skal få se sønnen eller dattera. Barnet skal bæres inn i kirken og bli vist frem for alle som er tilstede.

Kirkeåret er på sett og vis bygd opp etter samme lese. Ikke lenge etter at Jesus er født blir Jesus døpt. Det er ikke Maria og Josef som bærer Jesus frem, men Johannes. Han har ropt ut at Jesus er på vei, og han har gjort stiene rette slik at alt ligger til rette når Jesus kommer.

Er det mulig å tenke på Johannes som en slags fadder? Det er ofte en annen enn foreldrene som bærer barnet til dåpen.

Fadderen får æren av å være den første som sier i full offentlighet hvem barnet er. Johannes har fadderens rolle som den som sier hvem barnet er. Johannes som er den første som sier hvem Jesus er.

Jesus som Guds sønn

Hva heter barnet? Hvem er Jesus? ”Se, der er Guds lam” og ”Han er Guds sønn” svarer Johannes. Jesus er ikke Maria og Josefs barn lenger. Johannes svar betoner Jesu guddommelighet. Identiteten som blir tillagt mest vekt er Jesu tette relasjon til Gud. Jesus er Guds lam og sønn. Det skal ikke være tvil om at Jesus er kommet til menneskene fra Gud og at Jesus selv er Gud.

Dette er karakteristisk for Johannesevangeliet. Jesu guddommelighet vektlegges og utdypes helt inn i fortellingen om Jesu lidelse og død, og kulminerer med Jesu mektige ord på korset: ”Det er fullbrakt!” Johannesevangeliet fremstiller Jesus som temmelig suveren. Jesus tviler ikke på sin oppgave og han er ikke redd for døden. Jesu menneskelighet er om ikke fraværende, så veldig svekket i forhold til de synoptiske evangeliene.

Er det denne guddommelige Jesus kirka ønsker å formidle i åpenbaringstiden? Tekstrekkene kan tyde på det. Alle evangeliettekstene fra og med Kristi åpenbaringsdag til og med 3.søndag etter Kristi åpenbaringsdag er hentet fra Johannesevangeliet. Det kritiske spørsmålet er hvorvidt åpenbaringen av Jesus i åpenbaringstiden blir for guddommelig? Bildet som lett kan danne seg på bakgrunn av prekentekstene er at Jesus var på besøk på jorda, men at han ikke var særlig menneskelig. Dersom

det er tilfelle har vi som kirke og prester et stort problem.

Jesus som Marias sønn

Inkarnasjonsmysteriet er jo at Gud ble menneske på ordentlig. Dette kommer tydeligere frem hos synpotikerne. Der er Jesus mer preget av å være menneske. Han viser menneskelige følelser. Han både gruer seg, blir trøtt og gråter. Ikke minst kommer Jesu menneskelighet tydelig frem i det eksistensielle ropet på korset: ”Min Gud min Gud hvorfor har du forlatt meg?” Dette ropet vil alltid stå for meg som et mye mer troverdig vitnesbyrd om inkarnasjonens realitet enn ”Alt er fullbrakt!”

Åpenbaringstiden må åpenbare inkarnasjonen. Jesu fulle menneskelighet må være en del av åpenbaringen. Det er ikke lenge siden jul. Det er ikke lenge siden vi fikk høre at Jesus ble født av en kvinne som het Maria. Denne delen av Jesu identitet mener jeg det er viktig å fastholde midt i åpenbaringstida som lett blir for opptatt av Jesus som Guds sønn.

Et barn har minst to faddere. Til nå har kun den ene av Jesu ”faddere” kommet til orde. Det er bare Johannes som har fått si hvem Jesus er. En utfordring denne åpenbaringstiden er å la også noen av de andre ”faddernes” bilde av Jesus bli synlige.

Barneteologisk perspektiv

For tiden jobber jeg med barneteologi som en del fagutviklingen av religionspedagogikk på Det praktisk-teologiske seminar.

Ut fra et barneteologisk perspektiv reiser spørsmålet seg: Hvordan opplever barn at Jesus som barn totalt forsvinner så fort julafoten er tilbakelagt? Avstanden mellom julafoten og åpenbaringstiden er stor. Julafotens Jesus erstattes av åpenbaringstidens Jesus. Han går fra barndom til voksenhet på en dag. Hva kommuniserer dette til barn? Hva sier vi til barn om verdien av deres tro og erfaringer ved å la Jesus legge bak seg barndommen på en dag?

Det kan si at barna må lære seg å bli voksne så fort som mulig, stikk i strid med Jesu oppfordring til voksne om å bli som barn. Den barneteologiske utfordringen blir å finne ut hvordan gudstjenestene i åpenbaringstiden kan ta opp i seg julens åpenbaring av Gud som et lite menneskebarn.

Salmetavle

NoS 104
NoS 93
NoS 89
NoS 93
NoS 103
NoS 331

*Elisabeth Tveito Johnsen er
Høyskolelektor i religionspedagogikk ved
Det praktisk-teologiske seminar
E-post: e.t.johnsen@teologi.uio.no*

2. Søndag etter Kristi åp. dag 22 januar 2006

Prekentekst: 2 Mos 17,1-6;
Lesetekster: Åp 22,16b-17; Joh 4,5-26

Av Ingemar Thorin

Sex steg

Sex steg handlar det om, skriver författaren Gunnar Edman i sitt kyrkospel om Jesu möte med den samariska kvinnan, ”Låt krukan stå!”.

Jesus går ner tre steg

Han lämnar sin upphöjda position som jude, som man och som profet. Om han inte hade gjort det, hade det varit otänkbart att de kunnat umgås med varann, prata med varann, han och kvinnan.

Han är jude, hon är samarier. Han är man, hon är kvinna. Han är profet, hon är en människa med dåligt rykte.

De är sex steg ifrån varann. Men han går sina tre steg ner - och får henne att komma sina tre steg upp.

Då kan ett möte äga rum, och detta möte handlar inte bara om mötet mellan Jesus och kvinnan vid brunnen, där borta och då en gång, utan detta är just vad inkarnationen som sådan handlar om. Gud blir människa och kommer ner från alla himlars himlar för att inbjuda oss att komma upp, så att vi kan mötas på samma plan.

”Han talar med en kvinna”. När han kommer ner till oss, kommer han ner på så sätt att han inte är rädd att gå emot alla möjliga invanda roller och mönster.

Han t o m utmanar de religiöst färgade förväntningarna på uppträdande i sin kultur, han bryter mot heliga lagar och förordningar. Och det är inte bara med kvinnor han talar – precis som om de var fullvärdiga människor - han talar också med hedningar. Hedningar! Guds fiender.

”Gud stiger ner”, det är kanske trots allt en tanke vi är förhållandevis förtroagna med, i varje fall i våra mer allmänna samtal och oförargliga predikningar. Men att konsekvensen är att ”människan lyfts upp”, är kanske inte alltid något, som vi tänker på.

Hur visar vi detta i det sätt varpå vi gestaltar vår liturgi, i spridningen av de liturgiska uppgifterna, i det liturgiska tonfallet, i kyrkans musik? Vilken plats har denna tanke i vår årsplanering, vad ska vi i den här församlingen göra i år för att (på ett kanske utmanande sätt) understryka varje människas värde och värdighet?

Om möten handlar det alltså om. Att tro är att mötas. Möta andra, möta sig själv, möta Gud.

Inte minst liturgin är ett sådant möte. Tron får oss att lämna våra hem och bege oss upp i helgedomen så att möten kan komma till stånd. Och där, i kyrkan, sitter vi inte bara stilla och tänker, vi rör oss också, bland de andra, reser oss upp, sätter oss ned, går genom kyrkan för att ta emot nattvarden osv.

Och evangelieprocessionen drar ner i mittgången, offertorieprocessionen går upp i mittgången. På palmsöndagen har vi kanske palmprocession runt kyrkan och på

långfredagen långfredagsvandring ute i bygden. Pilgrimsvandring är oss numera inte heller främmande.

Vi möts, vi umgås, vi mottar intryck. Och detta är vad ”den liturgiska rörelsen” under hundra år så kraftigt strukit under: liturgin har ett kroppsspråk.

Den Jesus vi möter, är han som vet att vi kommer och redan väntar på oss. När tron börjar spira i våra hjärtan, är detta något Jesus redan tagit första steget till. Tron börjar därför alltid före tron, i längtan efter tron, i ropet efter mening och sammanhang.

När S:t Benedikt av Nursia var bortbjuden och skulle bryta upp för att passa tiden för sin kvällsbön, kunde han säga att han måste gå eftersom det var någon där hemma som väntade på honom.

Gud väntar på vår bönen. Gud väntar på vår handling.

Såsom hjorten!

Den som hör berättelsen om Sykars brunn, minns det som skedde den gången Israels folk under ökenvandringen höll på att förgås av törst och fick vatten ur klippan.

Gud gjorde det omöjliga, gav dem vatten ur berget. Och folket hämtade ny kraft och fick livsmodet åter och drog ut och slog ihjäl amalekiterna så framgångsrikt att detta folk blev helt och hållet utrotat.

Vilken kraft i detta vatten!

Det krävs vishet att förstå dessa texter, så att vi begriper att lika obekymrat som man då talade om folkmord, måste vi nu veta vad vi talar om, veta vilka fiender vi nu har

att förinta. De andliga fienderna. För att inga fler folkmord ska äga rum.

Det är Jesus som lärt oss detta. Det tog lång tid innan vi förstod hur det förhöll sig, men sedan han talat, fanns det inget tvivel. Han gick ner sina tre steg för att komma människorna nära, alla människor, inte för utrota några utan för att upprätta alla. Låta oss uppleva vad det är att komma upp våra tre steg..

”Såsom hjorten trängtar till vattenböckar, så längtar min själ efter dig, o Gud” ber vi med Psaltaren. Tron som törst, hos den som är ute i ökenen och håller på att dö av brist på vatten, tål att fundera över. Ofta tänker vi på tron som något lugnt och stilla som vi kan ägna oss åt när vi är på det humöret. Tro som tidsfordriv. Att skaffa sig en tro menar vi kanske är som att skaffa sig en guldfisk eller en kanariefågel. Ett litet sällskap under långa eftermiddagar.

Tron som ett skrik i yttersta nöd förpassar vi till extremfallen eller sjukdomstillstånden. Men tron som törst, som en prioritering mitt bland allt det mångahanda, något jag inte kan undvara, en oro i mig tills jag blivit bekant med den, som min oro, min egen oro, som en del av mitt liv, det är något att ta mer på allvar än vad vi vanligen brukar göra.

Vi är ibland litet generade över trons emotionella sidor. Vi säger av och till att vi är litet nere (och då är det svårt att tro) och av och till att vi är litet uppåt (och då är det lätt att tro). Men Psaltarens bedjare har en tro så stark, att de blir över måttan förtivlade över att ibland känna sig vara borta från Gud, som om de var ute i det

väldiga havsdjupet, och ibland så övermåttan lyckliga över att vara återfunna, som om de inte mer hade några som helst bekymmer där de befinner sig i Guds lovsjungande skara.

Målet är inte att komma in i stämningsomsvängningar så stora, att vi tappar kontrollen, och inte heller att göra oss märkvärdiga med vårt känsłoliv, men att i trohet mot livets växlingar i alla livets skiften tala med Gud, möta Gud, gråta och jubla i Guds namn.

Epifania

Den här söndagen har från början ingått i det stora julfirandet, firandet av ”epifania”, ”Herrens härlighet”. I kyrkans första tid hade epifania-festen tre motiv sammanhållna: de vise männens tillbedjan, Jesu dop och bröllopet i Kana. Efter hand som tiden gick, lade man ut dessa firningsämnena på olika helg- och söndagar.

Den 6 januari är datum för det traditionella epifaniasfirandet. Den dagen är ju fortfarande en stor helgdag i många kyrkor, den var ju en ”juldag” långt före juldagen och präglar på många sätt det liturgiska året vid det nya årets början. Söndagen idag, som har vinundret som sitt stora tema, är färgat av denna samhörighet.

”Herrens härlighet” är alltså temat, fortfarande är vi inne i kyrkoårets ”julkrets”, fortfarande kan vi sjunga en och annan julpsalm i gudstjänsterna. Julen är ingen sentimental parentes som vi fortglömmer bort, den lovsjunger inkarnationen som vi även i denna mässa prisar och tillber.

Herrens härlighet visar sig i att han räddar ett bröllop från katastrof. 600 liter vatten blir 600 liter vin, och festen kan fortsätta.

När israeliterna ville utforska det utlovade landet och sände spejare in i det för att se, hur det var, kom de som bekant tillbaka med en vinstock så stor, att det krävdes två man att bärta den. Landet är inte bara bra att bo i, betydde det, det är storståendet, det är ljusligt, det är underbart, det överflödar av välsignelse.

Livet ska inte bara vara något vi suckande uthärdar, säger oss berättelsen om vinundret (och om den stora vinstocken och om Gubben Noas vinodlingar). Livet ska vara en fest. Alltid vara något av en fest. Inte en oavbrutet skrattorgie, men det ska – hur det än gestaltas – ha öppningar ut mot den stora glädjen.

I varje kyrka står i vår tradition ett altare som en ständig påminnelse om den stora och vidunderliga bröllopsfesten i Kana i Galileen och om Guds önskan att få dra oss med sig in i sin fest, var vi än är och hur vi än är. Här är ett bord att duka!

Vi som är döpta, är döpta för att kunna få leva i den evkaristiska glädjen, den stora omtumlande glädjen över att Jesus är hos oss, på samma plan som vi, öppen, uppmuntrande, livgivande som den gången i Kana och den gången i Sykar.

Det krävs ett visst mått av teologiskt kunnande och konstnärlig fantasi för att befria våra mässor från det nordiska svårmod, den borgerliga försiktighet och den tragiska ängslan som så ofta sabotrar våra gudstjänster och gör dem så tråkiga, så

er är då det gudomliga budet kommer i våra öron och bjuder oss att rikta oss till det omöjliga. Att uppstå från det döda. Att ”mitt i själens mörka natt” tala till mörkret. Vägra tro att mörkret är hela sanningen.

Tala, tala i övertygelsen om att det långt inne i mörkret finns ett ljus som är ”ljus av ljus” (som Credo säger) och som ”mörkret inte fått någon makt över” (som är Johannesprologens budskap).

I dödsriket möter vi honom som stigit ner dit för att lyfta oss upp mot och bärta oss fram till den himmel där ingen skillnad mellan människor längre finns och ingen död och plåga mer härrar. Och Gud är allt i alla.

Den himmel där den samariska kvinnan förstår att det i middagstidens ensamhet finns möjligheter att möta honom som utblottat sig själv och blivit som en av oss, så ”föraktad att vi höll honom för intet”, för att möta oss där, i föraket och utsattheten, och dela med sig av sin glädje.

Detta heliga evangelium ska vi nu förkunna inom ramen för den evkaristiska glädjens stora och överväldigande fest, som vi kallar mässan.

I många kyrkor är traditionen att processionsdeltagarna före gudstjänstens början sitter i stilla bön i väntan på klockringningen och, när klockorna hörs, reser sig och ber den 84:e psalmen i Psaltaren: ”Saliga är de som bor i ditt hus, de lovart dig beständigt. När de vandrar genom tåredalen, gör de den rik på källor”.

Detta säger de inte som en självklarhet. De säger det i förundran och tänker på vad det också heter på ett annat ställe i Psaltaren ”Här är en flod vars strömmar ger glädje åt Guds stad”. Och de tillämpar på sig själva orden om Guds folk: ”De får njuta överflödet i ditt hus, i din glädjes strömmar stillas deras törst. Ty hos dig är livets källa”.

Nu sätter sig processionen i rörelse, nu gårde att fira gudstjänst, nu går de att tala till klippan, nu går de att möta kvinnan vid brunnen, nu går de att strax få sitta till bords i alla onda makters åsyn.

De är vissa om att varken död eller liv kan skilja dem från Guds kärlek i Jesus Kristus, vår Herre.

Här kommer de och förenar sig med de andra inför Guds altare. Här är de alla, glada och sorgsna, muntra och försagda, och inte minst alla trasiga själar, alla som knappt vet om de tror eller inte tror, alla de som inte uppfattar sig ha något människovärde, alla de som bara ser mörker där mörkret råder.

Men här är vi nu, alla, uppresta av honom som kommit ner till oss. Så att vi skulle kunna få leva ”i Guds glädjes strömmar”.

Salmetavle

S97	88
NoS	121
NoS	102
NoS	89
NoS	525

*Ingemar Thorin er tidligere prost
E-post: i.thorin@online.no*

POSITIV stempling, seksualitet hiv og aids

Elisabeth Tveito, Estrid Hessellund (red);
Verbum forlag, 2005, 96s.

Denne boka er "...en invitasjon til åpne samtaler og en kilde til kunnskap, forståelse og respekt i møte med mennesker som er berørt av hiv og aids nasjonalt og globalt. Boka er skrevet for ungdomsledere tilknyttet kirkene eller de kristne organisasjonene. Den inneholder faktastoff, bibelbaserte samtaleopplegg, leker, konkuranser og intervjuer med ungdommer og hivpositive." Den er utgitt av Verbum forlag i samarbeid med Aksept, Changemaker og en rekke andre organisasjoner etc som har interesser i feltet kirke og Aids.

Disse opplysningene om heftet "Positiv..." finner du på Verbums hjemmesider, og ikke i boka. Der er det rett på med tiltale til ungdomsledere. Det synes jeg var litt forvirrende, altså at ei bok med ei såpass presis målgruppe ikke forteller om dette på forsida, el lign. Men når det er sagt, synes jeg boka er meget bra og viktig – og at den inneholder nyttig lesestoff for mange andre ungdomsledere.

Strukturelt sett er dette altså ei bok med fire opplegg til program for ungdommer, som tar for seg hiv og aids. Disse temaene tas opp i den konteksten det er viktig å ta dem opp: knyttet til seksualitet og til internasjonal urettferdighet; og boka avsluttes med relevant liturgisk materiale. Jeg vil tro at boka kan fungere meget bra dersom den brukes på den opplagte måten, nemlig til hjelp i ungdomsarbeid – selv om jeg må innrømme at det ikke er mitt arbeidsområde. Jeg vil kommentere boka positivt ut fra et par andre perspektiver, som finnes der litt uavhengig av det spesifikke målet ungdom/aids.

Boka introduserer for det første kontekstuell bibellesning som metode for norske brukere. Det er metoden til G West i Pietermaritzburg (Sør-Afrika) som lanseres, men med referanser til frigjøringsteologiene ulike steder i den tredje verden. Disse praksisene i bibelbruk har jo vist seg til dels rystende i andre deler av verden, og er kanskje det viktigste som har skjedd i teologien internasjonalt på slutten av forrige århundre. Det er etter min erfaring uhyre fruktbart å tilnærme seg disse praksisene, også med tanke på kristen livstolkning her i Norge. Det sentrale ved den kontekstuelle bibellesningen er den posisjonen den "vanlige", menige leseren får i prosessen, særlig den leseren som er i en utsatt posisjon – dette som kalles "the epistemological privilege of the marginalised". Minst to av medlemmene av forfattergruppa bak denne boka har skrevet hovedoppgaver om frigjørende/kontekstuell bibellesning (Tveito og Sødal), og det er flott å se at deres akademiske arbeid videreføres til praksiser.

For det andre vil jeg løfte fram den behandlinga seksualitet og global rettferdighet får i boka, og det er klart at det er en sammenheng mellom dette og punktet foran (frigjøringsteologisk praksis). Boka hopper nettopp ikke inn i posisjoner i debattene om sex og politikk – det er det antakelig den frigjøringsteologiske bibellesningsmetoden som sørger for. Allikevel er det som kommer fram utfordrende nok, og det bør sette en stopper for å møte dilemmaene med tradisjonelle svar, både når det gjelder seksualitet og politikk. Ikke minst når det gjelder kirkens tale om (heterofil) seksualitet er det behov for nyorientering, og jeg oppfatter at den måten forfatterne av denne boken nærmer seg seksualiteten på virker meget konstruktiv. Boken anbefales både til ungdomsledere og til lesere med interesse for sex, politikk og bibelen.

Omtalt av Hans Stifoss-Hanssen